

เห็นธรรม

โดย

บรรพชา

เห็นธรรม : บันทึกประสบการณ์ทางธรรมของชายคนหนึ่ง
โดย บุรชัย

(c) สงวนลิขสิทธิ์

ห้ามถ่ายสำเนา ห้ามลอกเลียน ห้ามตัดแปลงเนื้อความ ห้ามตัดตอนไปใช้ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้เขียน

ดร. บุรชัย สอนธยานนท์

คำนำ

เรื่องที่เขียนเล่าไว้ในหนังสือเล่มนี้ มาจากประสบการณ์ปฏิบัติธรรมของผู้เขียนเอง ซึ่งขณะนี้ผมอยู่ในวัยหกสิบปีเศษ ขณะนี้สุขภาพร่างกายเริ่มไม่เต็มร้อย เพื่อนร่วมรุ่นตั้งแต่สมัยเด็กก็ทยอยจากไปที่ละคน ๆ อยู่เรื่อย ๆ ผมเห็นความไม่แน่นอนของชีวิต จึงต้องการฝากความทรงจำเอาไว้ให้นุชน สังคมรุ่นลูกหลาน ความตั้งใจก็คือเขียนเอาไว้พิมพ์แจกเป็นหนังสือที่ระลึกในงานของผมเอง (งานอะไรก็แล้วแต่, ในอนาคต) แต่ด้วยความไม่แน่นอน กลัวจะไม่ได้แจก ก็คิดเอามาแปะเอาไว้ออนไลน์ที่ไหนสักแห่งก่อน การมาแปะไว้ออนไลน์มีข้อดีอย่างหนึ่งคือ อาจเป็นแรงกระตุ้นส่วนตัวให้ตนเขียนต่อไปได้เรื่อย ๆ ไม่ลืมนเขียน และอาจมาทบทวนแก้ไขปรับปรุงได้เรื่อย ๆ มิได้คิดจะประกาศอวดตนแต่อย่างใด

ในเล่มนี้ ผมเล่าย้อนอดีตสิ่งที่เจอตั้งแต่สมัยเป็นเด็กเล็ก จนมาถึงจุดที่ชีวิตเริ่มพลิกผันเมื่อกว่า ๒๐ ปีก่อน จากนั้นก่อนจะเข้าใจธรรมะ. ก่อนที่ความทรงจำของผมจะหายไปทั้งหมดพร้อมกับชีวิต จึงได้อาศัยบันทึกประจำวันทีจดไว้ เอาเรื่องที่เคยประสบที่แปลกประหลาด ประกอบกับความทรงจำที่ฝังแน่นในใจ มาเขียนเล่าไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์สำหรับชาวพุทธ เพื่อจะได้เป็นพยานในการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และคำสอนของครูบาอาจารย์ที่เป็นพระสงฆ์สุปฏิปันโนอีกเป็นจำนวนมาก ตามที่ผู้เขียนได้ไปเล่าเรียนมา และปฏิบัติตาม เพื่อจะได้เป็นหลักฐานให้เห็นประจักษ์ชัดว่า ถ้าหากใคร ผู้ใด ปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่(ความสำคัญของ)ธรรม คือเมื่อผู้ใดทำจริง(ฝึกกาย ฝึกใจ) ก็ย่อมจะได้พบกับของจริง และอาจได้ผลจริงอันประเสริฐ

ในเนื้อความบางส่วนที่พาดพิงส่วนของครูบาอาจารย์หลายท่าน ที่บัดนี้ชีวิตท่านหาไม่แล้วนั้น ผมขอเอ่ยนามบางท่านด้วยความเคารพ แม้ส่วนมาก ผมแต่เคยได้ยินแต่เสียงธรรมเทศนาของท่านตามที่มีผู้อัดเทปไว้ หรือเจอแต่หนังสือบันทึกคำสอนของท่านก็ตามที แต่ก็มิที่ผมได้ไปกราบท่าน ได้เรียนจากท่านด้วยตนเอง อย่างก็ตาม จะเรียนโดยอ้อมหรือโดยตรง จะมากหรือน้อย ก็ต้องถือว่าท่านเหล่านั้นเป็นครู จึงต้องกล่าวถึงด้วยความกตัญญูรู้คุณ มิใช่จะแอบอ้างท่านเหล่านั้นให้เรื่องเล่าของชายชราผู้นี้ดูน่าเชื่อถือ ส่วนครูบาอาจารย์ที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ผมขออนุญาตยังไม่เอ่ยนามท่านในขณะนี้ เพราะไม่ต้องการจะให้เรื่องไปกระทบกระเทือน มิใช่จะไม่เคารพครูบาอาจารย์ท่านเหล่านั้น อันที่จริง บางท่านที่อ่านหนังสือเล่มนี้ ถ้าเป็นลูกศิษย์ท่านเหล่านั้น ก็น่าจะเดาได้ว่าตอนไหนเป็นท่านผู้ใด.

เรื่องที่เล่าในเล่มนี้เป็นเรื่องจริงในช่วงเป็นฆราวาสทั้งหมด และผู้เขียนก็ขณะนี้ก็เป็นฆราวาส จึงไม่มีข้อห้ามแต่อย่างใดในการจะเล่าประสบการณ์ทางธรรมให้กับผู้อื่นทราบ แต่ก็ยังมีสิ่งที่ผู้อ่านคงต้องตีความเอาเองบางส่วนด้วย ผู้เขียนยังศึกษาปริยัติมาน้อย (อภิธรรม เคยสอบได้ถึงชั้น มัชฌิมอภิธรรมิกโท) อ่านหนังสือมานับร้อยเล่มแต่ก็ลืมนไปมาก ไม่ได้ทรงจำไว้ได้ทั้งหมด การปฏิบัติธรรมในชาตินี้ทำมาแค่ ๒๕ ปี ยังค่อนข้างน้อยอยู่ ผมอาจไม่เข้าใจในเรื่องต่างๆ ทะลุปรุโปร่งทั้งหมด ถ้าผู้อ่านคนใดเห็นว่าผิดพลาด ก็ต้องขออภัยไว้ล่วงหน้า ส่วนการเขียนสำนวนให้คล้ายหนังสือนวนิยาย ก็เพื่อให้หน้าอ่าน ไม่น่าเบื่อ และมีเสียงบรรยายแบบบุคคลที่สามให้เข้าใจได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น บทสนทนาต่างๆ ก็นำมาจากความทรงจำของผมเอง อนึ่ง บุคคลในเรื่องบางคน หากจะมีข้อให้โดนผู้อ่านมองได้ในเชิงเสียหาย ผู้เขียนขอเปลี่ยนชื่อบางคนไปใช้นามแฝงบ้าง ขอให้ทราบว่าผู้เขียนไม่ได้มีอุปสรรคเจตนาในการเล่าเรื่องเหล่านั้นแต่อย่างใด เล่าเพียงเพื่อให้เรื่องราวไม่ขาดตอน ผู้เขียนเชื่อว่า การเปลี่ยนชื่อบุคคลเพียงบางคนในเรื่องไปเป็นนามแฝง ย่อมไม่ทำให้เรื่องจริงที่เกิดกลายเป็นแล้วกลายไปเป็นนิยายในจินตนาการ

ผมเคยเรียนมาทางวิทยาศาสตร์ เคยทำงานทางวิทยาศาสตร์ แต่ผมไม่เห็นความขัดแย้งระหว่างคำสอน เรื่องราว ในพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ ตรงข้าม ผมเห็นความเข้ากันได้ของเรื่องราวทางชีววิทยาและฟิสิกส์กับพุทธศาสนาและความเป็นไปของจักรวาลทางฟิสิกส์ แต่ทว่า เรื่องราวของความเข้ากันได้

เหล่านี้อยู่นอกประเด็นของการกล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ ในขณะที่ผมแค่ต้องการบันทึกประสบการณ์ของผม ก่อนที่ความทรงจำจะลางเลือนไป ผมไม่อยากจะให้เกิดการอภิปรายใหญ่โตในเชิงปรัชญาในเรื่องเหล่านี้ ผู้ใดที่ไม่เห็นด้วยกับผม อาจถึงกับตำหนิติเตียนผม ผมก็ไม่ว่าอะไรในเรื่องเหล่านี้ เพราะไม่ทำให้ผมกลายเป็นอะไร ตามคำกล่าวของปฤตชนผู้ใด

คุณความดีใดๆ ของหนังสือเล่มนี้ ผมขอถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา อริยสงฆบูชา อาจารย์ บုชา และ หากท่านผู้อ่านได้ประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้ในทางใดทางหนึ่ง เช่น เข้าใจหัวข้อธรรมบางเรื่องมากขึ้น ทำให้ท่านมีกำลังใจในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น มีศรัทธาใน พระพุทธ พระธรรม พระอริยสงฆ์ มากขึ้น ผมก็ขอนมโหมทนากับท่านด้วย

บุรชัย

เห็นธรรม

ขณะนั้นเป็นเวลาราวตีสี่ครึ่ง ของวันอาทิตย์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ผมกำลังนั่งอยู่บนพื้นในห้องโถงก่อด้วยขนาดใหญ่ของศาสนสถานศิลาแลงแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในชายป่าแห่งหนึ่งใจกลางของประเทศไทยในเขตจังหวัดชัยภูมิ

ลมเย็นปลายฤดูหนาวพัดวูบเข้ามาในห้องเป็นครั้งคราว ผู้หนึ่งปฏิบัติธรรมอยู่ก่อนแล้วในนี้คงรู้สึกและรับรู้ได้เหมือนผมว่า มีใครบางคนตื่นสายและเปิดประตูตามเข้ามาทีละคนๆ วันนี้เป็นวันที่สองที่ผมได้มานั่งภายในสถานที่แห่งนี้ไม่มองเท่าเมื่อวาน ผมจึงสังเกตสภาพโดยรอบได้มากขึ้น ภายในห้องโถงนี้ค่อนข้างมืด ด้วยว่ามีหลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ขนาดสั้นให้พลังงานแบบเตอรีนซึ่งจาร์จด้วยแผงเซลล์แสงอาทิตย์เปิดอยู่เพียงดวงเดียว เบื้องหน้าผมมีพระประธานปางสมาธิแบบสุโขทัยหน้าตักกว้าง ๘ ศอก มีเทียน ๒ เล่มจุดอยู่เบื้องหน้า ผมมองดูพระพักตร์เห็นมีรอยยิ้มและพระเมตตาทำให้ผมอุ่นใจ ที่อีกมุมหนึ่งของห้องโถงมีเทียนพรรษาเล่มใหญ่ปักให้ความสว่างไว้ ผมกวาดสายตามองแถวของบรรดาโยมพ่อชาว แม่ชี และแม่ขาววัยชรา กว่าสิบคนนั่งอยู่บนผ้าขาวสีเหลืองประจำตัวของแต่ละคนเรียงอยู่บนแถวสีดำยาวเป็นหลายแถว แถวแรกใกล้พระประธานและองค์หลวงพ่อก็คือเป็นแถวของโยมผู้ชายเพียงสามสี่คนนั่งอยู่ เบื้องหลังแถวสุดท้ายของแม่ขาวเหล่านั้นก็คือกลุ่มพวกเราจากกรุงเทพฯ นั่งกระจุกอยู่ทางปีกขวา แต่ตัวผมเองนั้นปลีกตัวมานั่งทางปีกซ้ายสุดอีกด้านหนึ่ง ผมรู้สึกว่าผมนี้ไกลจากหลวงพ่อกว่ามากหน่อย แถมยังมีเส้าช่วยบังสายตาท่านอีกด้วย เมื่อวานนี้เองผมเพิ่งได้ฟังพระภิกษุรูปหนึ่งเล่าเรื่องความสามารถของหลวงพ่อบุรุษอะไร ๆ ได้เองโดยไม่ต้องมีใครบอก ผมจึงเกรงบาปที่ท่าน หากว่าผมไปนั่งอยู่แถวหน้ากับโยมผู้ชายแล้วเกิดพลาดตกมารังค์หลังขณะนั่งสมาธิตรงหน้าหลวงพ่อก็คงจะดูไม่ดีแน่ แม้ว่าขณะนี้ประสาทมมตื่นตัวเต็มที่แล้วแต่ผมก็ยังไม่ไว้ใจตัวเอง เมื่อสายตาผมชินกับความมืดมากขึ้น ผมมองไกลไปจนสุดห้อง เห็นเงาตะคุ่ม ๆ ของพระภิกษุอีกราวสิบรูปบนอาสนะสงฆ์เดี่ยวๆ บางองค์มีผ้าคลุมไหล่กันหนาวนั่งขัดสมาธิเสียบอยู่ ผมรู้สึกว่าสถานที่นี้สงบสงัด สบายใจดี จากนั้นผมแหงนหน้าขึ้นไปสำรวจเพดานห้อง เห็นขึ้นไปเป็นชั้นบนของปราสาท ซึ่งได้ทราบจากคำบอกเล่าว่า ตัวปราสาทมีความสูงถึง ๓๗ เมตร โดยอิงจาก โปธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ มองไปโดยรอบห้องโถงนี้อีกที สังเกตเห็นผนังห้องเป็น ๘ เหลี่ยม ด้านบนเอียงสอเข้าหากันเล็กน้อย ทำให้ปราสาทศิลาแลงแห่งนี้มีลักษณะคล้ายหอสอง ในแง่หนึ่งมันก็คล้ายประมิต จิตผมนึกไปถึงเรื่องที่เคยอ่านมาตั้งแต่สมัยเป็นเด็กว่า ประมิตของอียิปต์นั้นมีพลังพิเศษ อาจเป็นเพราะรูปทรงของกำแพงหินที่เอียงตัวหักเหพลังงานคอสมิกจากอวกาศเข้าไปรวมยังโถงในแกนกลางของประมิต ผมนึกสงสัยในใจต่อไปว่า ผนังศิลาแลงของปราสาทที่เอียงเข้าหากันเล็กน้อยนี้จะช่วยสะท้อนพลังงานจากจักรวาลเข้ามายังบรรดาคนที่นั่งสมาธิอยู่ในนี้บ้างหรือไม่

ผมมีสติกลับมารู้สึกตัวอีกครั้งว่าขณะนี้ร่างกายกำลังสดชื่น คิดดีใจว่าตัดสินใจถูกที่ขาดกาแพะป้องกันไปตั้งแต่ตื่นนอนตอนตี ๓ เพราะตั้งใจว่าเจ้าผีวันนี้จะนั่งสมาธิให้มีสติและสัมปชัญญะดีกว่าเมื่อวาน ซึ่งร่างกายยังเพลียจากการเดินทางไกล ผมนึกย้อนเหตุการณ์ที่ทำให้ผมมานั่งอยู่ที่นี้ กับคณะทัวร์ธรรมะกลุ่มนี้ ลูกทัวร์แต่ละคน มีสารพัดวัย ไม่เพียงมาจากหลากหลายทั่วประเทศ แต่ยังมีความรู้สูงวัยคู่หนึ่งบินมาร่วมจากออสเตรเลีย และทั้งยังมีสุภาพสตรีไทยอีกคนหนึ่งพาสามีชาวตะวันตกบินมาจากยุโรปมาร่วมคณะด้วย ตัวผมเองนั้นมาเดี่ยว สัมผัสมาบนเว็บโดยไม่รู้จักใครในคณะนี้มาก่อนเลย อันที่จริงก็มีเหตุที่บ้านทำให้ผมเกือบไม่ได้มา แต่ด้วยความที่ตั้งใจแน่วแน่อยู่หลายเดือนว่า จะต้องมาให้ได้ กับสังหรณ์ใจเล็กน้อยก่อนออกจากบ้านที่กรุงเทพฯ ว่า การเดินทางครั้งนี้อาจจะนำความเปลี่ยนแปลงพลิกผันมาสู่ชีวิตก็ได้ ถ้าหากพลาดไปก็เท่ากับเสียโอกาสครั้งใหญ่ จึงดันทุรังมา แม้คนใกล้ตัวผมที่กรุงเทพฯ จะไม่เห็นด้วยนักกับการเดินทางมาครั้งนี้ก็ตาม

ก่อนหน้านั้นพวกเราภายในห้องสวดมนต์ทำวัตรเช้าแล้วตั้งแต่ตีสามครึ่ง จากนั้นเราก็ออกไปเดินจงกรมภายนอกอาคารแก่งวงกันมาแล้วด้วย บัดนี้เป็นวาระที่ทุกรูปนามในสำนักสงฆ์แห่งนี้กลับเข้ามาสำรวมอินทรีย์ นั่งวิปัสสนาเพื่อพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของธรรมทั้งหลายในกระแสจิตของแต่ละคน หลวงพ่อฯ นั่งสมาธิเป็นประธานอยู่บนอาสนะเบื้องซ้ายของพระประธาน แทนที่หนึ่งของหลวงปู่สูงเด่นกว่าพระภิกษุผู้เป็นศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย ใบหน้าของหลวงปู่ดูท่านเอิบอ๋ม เปี่ยมความเมตตา ภายในห้องโถงยามนี้มีแต่ความสงบเงียบ นานๆ ที่ก็มีเสียงกระแอมไอเบาๆ ของผู้เฒ่าบางคนหลุดออกมาบ้าง แต่ก็ไม่รู้สึกรบกวนแต่อย่างใด

ผมนั่งอยู่บนสาดโดยไม่มีผ้าขาวปรองนั่งเช่นโยมผู้เฒ่าเขาประจำของที่นี้ ขาขวาผมยกพาดทับขาซ้ายในท่าหนึ่งสมาธิราบ ฝ่ามือขวาวางทับฝ่ามือซ้ายอยู่บนหน้าตัก ปลายนิ้วโป้งแตะกันเบาๆ ยึดตัว ยึดหลังตั้งตรง อย่างที่ภาษาบาลีว่า “อุชุงกายัง” ทำอานาปานสติก็มีภูฐาน จิตผมทวนระลึกถึงคำสอนของอาจารย์มหาวาสผู้นำวัตรเมื่อวานนี้เองว่า “เมื่อเริ่มลงนั่งสมาธิ ให้เราผ่อนคลายกล้ามเนื้อของร่างกายทุกส่วน ให้สำรวจไปที่ละส่วน ๆ ทะยอยลดความตึงของแต่ละจุดลงไป ดูไล่ไปเรื่อย” ผมจึงแบ่งความรู้สึกจากการตามรู้ลมหายใจ ไปรู้สึกที่ต้นขาและหัวเข่า ขยับขาให้เหมาะเพื่อให้รู้สึกสบายขึ้น จากนั้นย้ายความรู้สึกมาสำรวจที่หัวไหล่ทั้งสอง ก็รู้สึกว่ายังกว้างไหล่เกร็งไปหน่อย จึงผ่อนคลายให้ไหล่ลู่ลงไปตามแรงโน้มถ่วงของโลก ย้ายจิตไปดูที่คอพบว่ากล้ามเนื้อคอที่เกร็งตึงเกินไปจึงผ่อนคลายให้สบาย เมื่อจิตสำรวจดูตำแหน่งของศีรษะก็รู้สึกว่ามีน้ำหนักมากเกินไป จึงงยหน้าขึ้นให้ไต่ระดับ เมื่อเบนจิตขึ้นมาตรวจดูที่กระบอกตาและขมับทั้งสองข้าง ก็รู้สึกว่าการกระบอกตาดึงตึงคล้ายฟุ้งดูอะไรอยู่ในความมืดและขมับเขม็งเกร็งอยู่ จึงผ่อนคลายความตึงลง จากนั้นจิตย้อนกลับไปสำรวจที่แผ่นหลังอีกครั้งเพื่อให้แน่ใจว่าหลังยังคงตั้งตรง กายไม่เอนล้าหน้ามากเกินไป และไม่เอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง เมื่อเห็นว่ากล้ามเนื้อทั้งร่างถูกผ่อนคลายลงหมดแล้ว จิตก็รู้สึกเบาใจว่า ขณะนี้กายมีความเบาหรือ ลหุตา แล้ว สภาพกายที่ผ่อนคลายครั้งนี้ น่าจะเอื้อให้จิตเข้าสู่สมาธิได้ลึก เพียงครู่หนึ่ง จิตรับรู้สภาพที่ปราศจากความติด เหลือเพียงแต่การตามรู้กระแสลมที่ไหลเข้าออกอย่างช้า ๆ ยาวตลอดตั้งแต่ต้นจนสุดลม จิตไม่ใส่ใจไปคิดเรื่องอื่น ไม่มีเรื่องกังวลต่างคา เพราะที่มาปฏิบัติธรรมอยู่ในป่าไกลจากบ้านหลายร้อยกิโลเมตรเช่นนี้ ป่วยการจะไปกังวลเรื่องใด สัญญาณโทรศัพท์ ก็ไม่มี ทำอะไรไม่ได้แน่ จิตจึงปล่อยวางจากปิลิปิถิกังวลทั้งหลาย

เวลานั้น จิตมีสติ ระลึกรู้สึกตัว เป็นจิตตั้งมั่น เห็นกายเป็นสิ่งหนึ่งต่างหากที่ไม่เกี่ยวกับจิต รู้สึกประหนึ่งว่ากายเป็นเพียงหุ่นคนนั่งอยู่ ไม่ใช่ตัวของเรา จิตแยกเป็นผู้ดูอยู่ต่างหากจากกาย เรียกได้ว่าขณะนั้นมี นามรูปปริงเฉทญาณ หรือ ปัญญาแยกนาม-รูป เกิดขึ้นแล้ว ผมเคยชินในการทำอย่างนี้เพราะฝึกทำความเข้าใจอย่างนี้มาได้ราว ๖ ปีแล้ว นอกเหนือจากรู้สึกตัว จิตยังแบ่งการรับรู้ไปตามเห็นกระแสลมหายใจที่ไหลอยู่ออกและเข้าอยู่ตลอดเวลา ลมหายใจกำลังไหลออกยาวก็รู้ ลมหายใจกำลังไหลเข้ายาวก็รู้ เมื่อผมหลับตาลง จิตก็เปลี่ยนระดับจากสมาธิลงสู่อุปะการสมาธิอย่างรวดเร็ว โดยไม่ได้ใช้คาบบริกรรมใดๆ

การดูลมหายใจแบบอานาปานสตินี้ จิตยังทรงไว้ซึ่งสติสัมปชัญญะ รู้สึกตัวทั่วพร้อมทั้งกายที่นั่งอยู่นี้ไปด้วย บางขณะยังแบ่งความรู้สึกอีกส่วนไปตามตุเจตสิกที่เกิดในบางช่วงขณะของกระแสจิตด้วย ในขณะนั้น จิตรู้ว่าจิตไม่มีทั้งราคะ โทสะ โมหะ นั่นคือปราศจากนิวรณ์ ๕ แล้ว จิตก็รู้สึกเบาใจว่าพร้อมจะทำฌาน เมื่อหันมาดูกระแสลมหายใจที่เข้าและออกตลอดสาย จิตจึงผ่านอุปะการสมาธิไปเป็นการทรงฌานตามธรรมชาติ ขณะนี้จิตมีเพียงฉันทะในการเฝ้าดูลมหายใจเบาๆ จิตรู้สึกได้ถึงกระแสของลมหายใจที่พุ่งเป็นลำสีขาวบาง ๆ ไหลเข้ายาวอย่างช้าๆ ต่อเนื่องตั้งแต่ปลายจมูก ผ่านโพรงจมูก ลำคอ ลงไปในอก จนสุดที่ท้อง ขยับไว้ครู่หนึ่ง ก่อนลมไหลย้อนออกมา ผ่านอก ขึ้นมาลำคอ โพรงจมูก แล้วออกปลายจมูกออกไป เห็นเป็นลำกระแสลมไหลต่อเนื่อง

จิตเข้าปฐมฌานได้เพียงครู่เดียว ก็หลุดจากอัปนาสมาธิกลับมายังขณิกสมาธิอีก จิตรู้ทันว่าสมาธิหลุดออกมาแล้ว เมื่อยังเข้าฌานระดับลึกไม่ได้อย่างที่หวัง จิตจึงพลิกทหาอุปายในการเข้าสมาธิลึกจากคำสอนของหลวงพ่อบุญทวี ปัสนาจารย์อีกรูปหนึ่ง ซึ่งผมได้ไปเรียนกับท่านตั้งแต่วราว พ.ศ. ๒๕๔๗ ที่กาญจนบุรี จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๓ นี้ ก็เป็นเวลา กว่า ๖ ปีแล้ว

สัญญา(ความจำ)ในคำของท่านผุดขึ้นมาตามความเคยชินที่ได้ฟังเสียงท่าน ทั้งจากองค์ท่านเอง จากเสียงที่อัดไว้และเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ในตึกและจากไอพ็อด ฟังมาเป็นพันชั่วโมงว่า "วิธีที่หนึ่งที่จะช่วยให้สมาธิเร็วขึ้นในการทำ อาณาปาฯ ก็คือการนั่งรอบลมหายใจ" แต่ยังไม่ทันจะเริ่มนับ จิตพลันมีสติระลึกถึงเท่าทันจิตในขณะนั้นว่า มีความปรารถนาอยากจะทำจิตสงบ นั่นคือ แอบมีโลภะเจือเข้ามา เมื่อรู้ทันว่าจิตกำลังมีความอยาก อันเป็นอกุศล จึงสละทิ้งความอยากไป คิดใหม่ว่า วันนี้จะเข้าฌานลึกได้หรือไม่ได้ก็ช่างหัวมัน เพียงครู่เดียว กระแสของวิถีจิตซึ่งเดิมเป็นอกุศลจิตโดยมีโลภะ มุลจิตแฝงอยู่จึงกลับเปลี่ยนไปเป็นวิถีจิตของมหากุศลจิตอย่างแท้จริง จิตรับรู้ได้ถึงสภาวะของมหากุศลจิตที่เกิดขึ้น จิตเห็นความรู้สึกพึงพอใจเป็นสัณสน์เสวนาเล็กน้อยผุดขึ้นมาแวบหนึ่งวูบหายไปเมื่อจิตรู้ทัน จิตทำความรู้สึกเป็นวางเฉยแล้วหันกลับมาใส่ใจรู้กระแสลมหายใจที่ไหลเข้าออกอย่างช้าๆ ตามแนวคำสอนในมหาสติปัฏฐานสูตร เมื่อลมหายใจออกยาวช้าๆ ก็รู้ไปตลอดกองลม เมื่อลมออกหมดสุดแล้วหยุดระงับการหายใจไว้ครู่หนึ่งก็รู้ เมื่อลมหายใจไหลเข้ายาวก็รู้ เมื่อลมเข้าสุดกระบังลมขณต้นท้องตึงขึ้นก็รู้ "นับหนึ่ง" จิตพากย์เป็นคำพูดขึ้นเองในใจ จิตหายใจออกรอบใหม่ก็มีสติรู้ตัว ลมหายใจสุดจึงหยุดระงับอยู่ครู่หนึ่ง จากนั้นเมื่อกระแสลมไหลออกยาวก็รู้ตัวตลอดสาย เมื่อลมออกจนสุดก็รู้ ลมเข้ายาวก็รู้ตัวตลอดสาย เมื่อลมเข้าสุดก็รู้ตัวอีก นับ "สอง" จิตตามรู้กระแสลมหายใจแบบนี้พร้อมกับนับไปเรื่อยๆ จิตแอบแวบระลึกถึงคำของครูบาอาจารย์อีกรูปหนึ่งที่เคยกล่าวสอนเหล่าศิษย์อันรวมถึงผมไว้ด้วยว่า "ถ้าจิตรู้ลมตั้งแต่ต้นจนตลอดสาย ก็เป็นปฐมฌานโดยอัตโนมัติ" จิตตามดูลมหายใจออกและเข้า พร้อมกับนับไปด้วยจนถึง ๓๐ จากนั้นจิตรู้สึก ว่าศีรษะจะนับต่อ จึงหยุดนับ จิตรู้ทันว่าสภาวะของจิตตอนนั้นสว่างสุดเทียบตาม ความรู้สึกดีขึ้นจนมีภาวะที่เรียกว่าจิตผู้รู้

ขณะนี้ลมหายใจเบาและช้าลงกว่าในตอนแรก สติและสัมปชัญญะยังคงมีอยู่และชัดเจน จิตผู้รู้หันมาพิจารณา "ธรรมารมณ" ที่รับรู้ได้ด้วยใจ ควบคู่ไปกับการตามรู้ลมหายใจด้วย ธรรมารมณที่ชัดเจนในขณะนั้นก็คือ องค์ฌานทั้ง ๕ อันได้แก่ "วิตก วิจารณ์ ปิติ สุข และ เอกัคคตา" จิตพิจารณาแล้วรู้ว่า "วิตก วิจารณ์" คือ "ความคิด และความเคล้าเคลีย อารมณ" ในขณะนั้นไม่ปรากฏแล้ว ความรู้สึก "ปิติ" ซ้ำขำขันในจิตก็ไม่มี มีแต่ความรู้สึกเบาสบาย เป็นสุขอยู่ เมื่อจิตพลิกกลับไปดูลมหายใจอีกที ก็ทราบว่าการระงับลมหายใจเบาไปอีก ในส่วนของกายรู้สึกถึงความตึงเป้งเกิดขึ้น แต่ความตึงก็ทำให้กายที่นิ่งขัดสมาธิอยู่มีความมั่นคงขึ้น จิตผู้รู้ทันสภาวะตามที่เคยอ่านหนังสือมาก่อนว่า ขณะนี้ระดับสมาธิจัดเป็นระดับตติยฌาน (ฌาน ๓)

จิตผู้รู้ได้ว่ายยังคงมีสติและสัมปชัญญะเต็มที มีความมุ่งมั่นสู่ความสงบนิ่งให้ยิ่งกว่าเดิมเป็นเป้าหมาย จิตผู้รู้ทวนระลึกถึงคำของครูบาอาจารย์ที่เคยสอนไว้ว่า ถ้าสมาธิลงลึกถึงจตุตถฌาน (ฌาน ๔) ลมหายใจจะเบามากจนกายหยุดหายใจ จิตผู้รู้พิจารณาเห็นว่า ขณะนี้ลมหายใจแผ่วเบาแล้ว ไม่เห็นจะจำเป็นอีกต่อไป จะหยุดหายใจเสียก็ยังได้ จิตผู้รู้จึงบังคับกายให้กั้นการหายใจแต่ก็มีสติรู้ทันในการมีความจงใจนั้น ความจงใจจึงดับไป แล้วจากนั้นจิตก็เลิกสนใจลมหายใจ แล้วจิตก็เลยลืมกายไปเลย จากนั้นจิตผู้รู้ก็กลับมาสำรวจสภาวะธรรมขององค์ฌานอีกครั้งหนึ่ง เห็นว่าในขณะนั้น ปิติ และ สุข ดับไปแล้ว จึงกลายเป็นอุเบกขา และคงเหลืออยู่เพียงตัวที่ ๕ อันเป็นตัวสุดท้ายคือ เอกัคคตา ความมีอารมณ์หนึ่งเดียว จิตมีความเป็นผู้มีสติตั้งอยู่ จากนั้น จิตผู้รู้ก็สละการรู้องค์ฌานนั้นไป ไม่เห็นอารมณ์อื่นใดอีก อื่นนอกจากความว่าง มีนิมิตที่เห็นมีแต่ความมืดดำสนิท เวียงว่าง ประหนึ่งว่าจิตล่องลอยอยู่ทั่วอวกาศนอกกายแล้ก็ จิตผู้รู้รับรู้ได้ถึงความวิเวก สงัด เยียบ ของสภาพอันธการ อันไม่มีขอบเขต ขณะนี้ไม่มีกายมนุษย์ให้เห็น มีแต่สภาพที่เป็นธาตุรู้ของจิตซึ่งมีสติอยู่เท่านั้น จิตผู้รู้ขณะนั้นไม่สนใจว่า สภาพนั้นเรียกว่าอะไรในทางสมมุติบัญญัติ

เพียงครู่เดียวในความสงบอันล้ำลึก จิตผู้รู้ก็กลับหลุดถอยระดับความลึกของสมาธิกลับออกมาสู่ขณิกสมาธิอีกครั้งหนึ่ง จิตจึงไปนึกความหาอุบายใหม่เพื่อจะทำความสงบอีกคราบหนึ่งอย่างว่องไว จิตทวนระลึกได้ถึงภาพพระพุทธรูปที่บ้าน ซึ่งผมเคยใช้เป็นภาพองค์สถิตนประกอบการทำอานาปานสติก็มีฐานมาเมื่อสิบปีมาแล้ว ทว่าเมื่อผมหันไปเน้นการทำวิปัสสนาในรอบ ๖ ปีที่ผ่านมา ได้ละเลยการทำสมาธิและไม่ได้พิจารณาภาพปริกรรมนิมิตนี้อยู่นาน จนเมื่อราว ๑ สัปดาห์ก่อนเดินทางมาที่นี่เอง ผมจึงได้กลับไปนั่งทำสมาธิและดูองค์พระนี้ใหม่และทำอานาปานสติพร้อมกันไปด้วยครั้งหนึ่ง

ภาพองค์พระแก้วใสอันเป็นองค์สถิตนในมโนภาพในขณะนี้เป็นภาพ ๓ มิติ สว่าง ชัดเจน อย่างไม่เคยเห็นชัดเจนนี้มาก่อน ภาพที่ชัดเจนเหมือนจริงนี้คือสิ่งที่ทางปริยัติเรียกกันว่าอุคคทนิมิต จิตทวนระลึกได้ถึงคำสอนของครูบาอาจารย์ที่เคยสอนว่า ถ้าหากใช้กสิณ ถ้าเข้าถึงฌาน ๔ แล้วจะเห็นภาพกสิณเป็นเพชรประกายพรึก แวววาว ระยิบระยับ แต่ทว่าภาพที่จิตผมเห็นขณะนั้นเป็นเพียงพระพุทธรูปเนื้อแก้วใสเกลี้ยงเหมือนองค์จริงที่บ้านเท่านั้น จิตนึกสงสัยขึ้นมาว่า จะมองเห็นภาพองค์พระเป็นเพชรแบบมีเหลี่ยมประกายแวววาวแบบจิตเข้าถึงฌาน ๔ จะได้หรือไม่ จิตพินิจความหาอุบาย ก็ระลึกภาพในอดีตที่ครั้งหนึ่งแม่ผมเคยเอาแหวนเพชรวงหนึ่งมาให้ดู มโนภาพเมื่อยี่สิบปีก่อนนั้นกลับปรากฏขึ้นเป็นอุคคทนิมิตเหมือนจริงเช่นกัน เพชรหัวแหวนของแม่มีเหลี่ยมมุมเจียรนัยสะท้อนแสงเป็นประกายสีขาววูบวาบ จากนั้น จิตนึกภาพขึ้นมาเป็นภาพสองข้างคู่กัน ชายและขวา ภาพพระพุทธรูปแก้วใสอยู่ทางซีกซ้าย ภาพหัวแหวนเพชรทอประกายแวววาวอยู่ทางซีกขวา แล้วจิตก็ย้ายภาพอุคคทนิมิตทั้งสองนั้นเข้าหากันจนทับกันกลายเป็นภาพเดียว

ฉับพลันนั่นเอง ภาพพระพักตร์ขององค์พระพุทธรูปแก้วที่เดิมผิวเกลี้ยงก็กลับกลายเป็นมีเหลี่ยมเจียรนัยขนาดจิวน์บัพพัน และไม่เพียงเฉพาะพระพักตร์ เหลี่ยมเจียรนัยนี้ก็ยังกระจายเต็มไปทั่วทั้งองค์พระ จีวร พระหัตถ์ที่ประสานกันรวมไปถึงพระมหามงกุฎทรงแหลมบนพระเศียร บัดนี้ภาพอุคคทนิมิตสามารถกลายเป็นภาพปฏิภาคนิมิตเรียบร้อยแล้ว องค์พระพุทธรูปเป็นตั้งเพชรเจียรนัยที่ทอแสงประกายแพรวพราว เป็นประกายพรึกอันสวยงามที่สุด ถ้าหากองค์พระนี้เป็นพระพุทธรูปเพชรของจริงก็คงจะล้ำค่าสุดประมาณในโลกนี้ แต่ถึงแม้จิตเห็นภาพนิมิตอันงามยิ่งปรากฏตั้งของจริงอยู่เบื้องหน้า แต่ด้วยสภาพอเบกขาของฌาน ๔ จึงไม่มีความยินดีใด ๆ ความรู้สึกเป็นเพียงสักแต่ว่าภาพ ไม่มีคำพูดพากย์หรือคำบรรยายใดๆ เกิดขึ้น

ในช่วงขณะที่จิตผู้พิจารณาภาพปฏิภาคนิมิตอยู่โดยรอบนั้น มีความสงสัยเกิดขึ้นแวบหนึ่ง จิตใคร่จะทดลองว่าจะย่อหรือขยายขนาดภาพนิมิตนี้ให้ใหญ่ขึ้นได้สมกับชื่อว่าปฏิภาคนิมิตหรือไม่ เพราะผมเองถึงวันนั้นก็ยังไม่เคยลองมาก่อน แต่นึกสงสัยภาพพระพุทธรูปเพชรแวววับเบื้องหน้าก็ขยายองค์ขนาดใหญ่วรดขึ้น จนองค์พระมีความกว้างและความสูงจนสุดสายตา แล้วภาพพระที่ขยายนั้นก็พ้นไปจากการรับรู้ของจิตผู้รู้ ความรู้สึกบอกว่าองค์พระขยายใหญ่จนใหญ่เต็มจักรวาล ขณะนั้นจิตรับรู้แต่ความว่างเปล่าและมีมิติของจักรวาลที่เหลืออยู่อีกวาระหนึ่ง จิตผู้รู้รับรู้ ปฏิภาคนิมิตหายไปแล้ว รู้สึกว่าปรากฏการณ์การเกิดแล้วหายไปนั้นเป็นเรื่องธรรมดา ไม่มีอะไรน่าประหลาดใจ โดยที่จิตไม่ได้พากย์ออกมาเป็นคำพูด จิตไม่ได้มีความเสียดาย จิตไม่มีความอยากให้ภาพนิมิตนั้นกลับมาอีก การปรากฏขึ้นและการพ้นไปของนิมิตเป็นเพียงแต่ปรากฏการณ์หนึ่ง จิตผู้รู้กลับมามีสติ รับรู้ถึงความมืดสนิท ความสงบเงียบ ความว่างเปล่าเท่านั้น

เป็นครูใหญ่ที่สภาพมืดมิดไร้ขอบเขตตั้งลอยแว้งในอวกาศยังคงมีอยู่ในการรับรู้ของจิต ยิ่งคงไม่มีความคิดอื่นใดมาแวะเวียนเข้ามาด้วยสภาวะเอกัคคตาของฌานที่ปกป้องเอาไว้ จนกระทั่ง “ตาใน” ของจิตผู้รู้เริ่มมองเห็นบางสิ่งบาง

อย่าง มีแสงเรืองเรืองจาง ๆ เริ่มปรากฏมาจากเบื้องล่างให้จิตเห็น แต่แรกจิตก็ไม่ใส่ใจปรากฏการณ์นั้น ครู่หนึ่งจึงเริ่มรู้สึก ผิดสังเกต

แสงเรืองนั้นค่อยเพิ่มความสว่างมากขึ้นอย่างช้าๆ จิตผู้รู้สนใจและหันมามอง แต่ทว่ายังมีความรู้สึกเฉยเฉย แบบเป็นคนนอกที่ไม่เกี่ยวข้อง เริ่มมีภาพนิมิตให้เห็นเฉพาะท่อนอกของท่อนสีขาวๆ ปรากฏท่ามกลางความมืดให้เห็นได้รางๆ จิตผู้รู้ไม่รู้สึกว่าเป็นกายของผู้ใด ไม่มีความรู้สึกว่าเป็นกายของเรา แสงสว่างในกายนั้นเข้มขึ้นอีก จนแสงที่เปล่งออกมากลายเป็นแสงออกสีเหลืองมากขึ้น แล้วเริ่มมีแสงเรืองส่องผ่านจากภายในทรวงอกออกมาได้บางส่วน แสงยังคงเปล่งสว่างมากขึ้นอีกอย่างช้าๆ จิตผู้รู้ยังตรัสรู้ และเฝ้าสังเกตโดยปราศจากความคิดและไร้ความคาดเดาใด ๆ

ทันใดนั้นเอง ดวงกลมสว่างเจิดจ้าดวงหนึ่งก็ผุดหลุดออกมาจากทรวงอกมาลอยวอดโถมอยู่เบื้องหน้า แสงสว่างเข้มสีขาวแกมฟ้าเปล่งแสงออกจากผิวทรงกลมขนาดราวผลส้มโอ ลำแสงเข้มหลายลำทอแสงสาดไปมาออกไปทุกทิศทาง ดุจลำแสงอาทิตย์ฉายลำส่องทะลุช่องของก้อนเมฆ เมื่อลำแสงนั้นฉายขึ้นมาที่ใบหน้าของท่อนก็รู้สึกวาทาพร่ามัว ทั้งที่เป็น การเห็นของจิต ไม่ใช่ดูด้วยตาเนื้อ ปลายลำแสงที่ส่องไปด้านอื่นๆ นั้นแล้ว ก็ส่องออกไปไกลบนท้องฟ้าจนไม่เห็นที่สิ้นสุด แม้แสงสว่างนั้นจำเพียงใด แต่จิตก็ไม่รู้สึกว่าร้อน ตรงกันข้าม จิตกลับรู้สึกเย็นสบาย ภาพการรับรู้ชัดเจนนับว่า ขณะนั้นมีสติรู้ตัวอยู่เต็มที เช่นเดียวกับการรับรู้ปฏิภาณนิมิตของพระพุทธรูปเมื่อครู่ก่อน จิตเฝ้าดูทรงกลมสว่างนี้โดยจิตผู้รู้วางตัวเป็นผู้ไม่เกี่ยวข้อง จิตไม่รู้สึกว่ามีใครเป็นเจ้าของ และถึงแม้ว่าดวงหน้าพิศวงนี้เป็นอะไรบางอย่างที่ดูๆ ก็ปรากฏขึ้น โดยไม่เคยคาดคิดมาก่อน แต่ไม่ได้ตกใจ ไม่ประหลาดใจ ไม่รู้สึกทึ่ง ไม่รู้สึกว่าสวยงาม ไม่มีความเข้มแข็ง จิตมีแต่วาง อุเบกขา สักแต่ว่าเห็นอีกหนึ่งปรากฏการณ์เท่านั้น

หลังจากเวลาอันเนิ่นนาน ดวงอาภาจรัสจำนั้นก็หายดับดับไป กลับสู่สภาวะมืดสนิทว่างเปล่าอีกวาระหนึ่ง จิตผู้รู้ รับรู้ว่า บางสิ่งดับไปแล้ว ไม่ปรากฏความอาลัยใดๆ ปรากฏการณ์ต่างๆ เห็นเป็นเรื่องธรรมดา สิ่งต่างๆ เกิดแล้วก็ดับไป ทั้งหมดเป็นเพียงความรู้สึกภายใน จิตไม่ได้พากย์ออกมาเป็นคำพูดในขณะนั้น

จิตผู้รู้รู้วาระดับสมาธิถอนตัวจากฌานมาแล้ว รู้สึกถึงกายซึ่งกำลังนั่งขัดสมาธิหลับตาอยู่ แต่ทว่าความสงบนิ่งของจิตยังมีต่อเนื่องจากอิทธิพลของฌานเบื้องลึกก่อนหน้านั้น จิตหันมาพิจารณาทบทวนเพื่อพยายามทำความเข้าใจว่ามี ปรากฏการณ์อะไรที่เพิ่งเกิดขึ้นและดับไปแล้ว จิตตรวจดูระดับของกิเลสในกระแสจิต จิตระลึกได้ว่าขณะนั้นกำลังเข้าสู่ ปัจจุเวกขณญาณ

สัญญาเก่าประหวัดไปรำลึกถึงบพสวดมนต์แปลไทยที่คุ้นเคยจาก อัมมจักรกัปปวัตตสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรง เทศน์สั่งสอนพระปัญจวัคคีย์ บาทหนึ่งว่า

“อาโลโก อุทปาติ (แสงสว่างปรากฏขึ้น)”

แล้วจิตก็ทวนระลึกได้ถึงคำหนึ่งของ หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ที่ครูบาอาจารย์เคยเล่าให้ฟัง คำนั้นคือ “จิตยัม” จิตผู้รู้ พุดถามตัวเองออกมาว่า “ดวงสว่างนี้หรือ คือจิตยัม ?”

จิตรู้สึกได้ว่า ความศรัทธาเต็มเปี่ยมในพระพุทธเจ้าไหลเอ่อล้นขึ้นมา เกิดความรู้สึกรักและเคารพพระพุทธรูปอย่าง สูงสุด อย่างไม่เคยรู้สึกขำขึงกับพระองค์ในระดับนี้มาก่อน ปีติ และ โสมนัสปะทุประดังขึ้นมา ความรู้สึกตื่นตันอัศจรรย์ อยู่ภายในจนหน้าตาไหลออกมาทางกาย จิตรู้ตัวว่า นับจากนาทีนี้ไป เชื่อสนิทโดยไม่สงสัยในคำสอนของพระพุทธเจ้า ทุกอย่างเป็นจริงทุกอย่างตามที่ได้เรียนมาทั้งปริยัติและปฏิบัติ จิตประจักษ์กับตัวแล้วว่า เมื่อผู้ใดปฏิบัติตามธรรมให้ สมควรแก่ธรรมย่อมสามารถรู้ตามพระพุทธรูปได้ ไม่ต้องสงสัยอีกต่อไปเลย ปรากฏการณ์ที่เพิ่งประสบเป็นพยานกับ

ตนเองได้ดีที่สุด ประโยคที่ว่า “ปัจจัยตั้ง เวทิตัพโพวิญญูติ” ซึ่งแปลว่า “วิญญูชนพึงรู้ได้ด้วยตนเอง” นั้น จริงแท้ทีเดียว เมื่อถึงเวลานี้ จิตรู้สึกมั่นใจมากกว่า ศรัทธาในพระพุทธรูปของคัมภีร์คงไม่คลอนแคลนอีกต่อไป จากนั้น จิตพลิกความรู้สึกเป็นความยินดี อิ่มเอมว่าโชคดีที่ได้มีโอกาสเห็นประจักษ์ในคำสอนของพระพุทธรูปเจ้า

จิตย้อนหันมาพิจารณาทบทวนเรื่องศีล ระลึกได้ว่า ได้ระงับรักษาศีล ๕ โดยมีเจตนาไม่ให้ขาดต่อเนื่องเป็นเวลา ๖ เดือนมาแล้ว นับจากนี้ต่อไป คงไม่อาจจงใจละเมิดศีลได้ได้อีกตลอดชีวิต มิฉะนั้นเท่ากับว่าไม่เคารพในคำสั่งสอนของพระพุทธรูปเจ้า

จิตหันไปพิจารณาดูกายเนื้อที่หนึ่งอยู่ จิตรู้สึกว่าเฉยๆ กับมัน กายที่หนึ่งอยู่นี้มันก็คือกายเดิมที่ใช้งานมานาน ๕๒ ปี แล้ว วันนี้อายุเนื้อนี้ก็ยังคงเป็นกายเดิม รู้สึกว่าไม่ได้มีอะไรที่วิเศษวิโสขึ้นมา แล้ววันหนึ่งในภายหน้า กายนี้ก็จะต้องตายดับไปเหมือนกายคนอื่น จิตพิจารณาต่อไปว่า ความเปลี่ยนแปลงของกายหลังจากปฏิบัติธรรมต่อเนื่องมากกว่า ๑๐ ปี เซลล์ประสาทนับล้านในสมองของกายนี้คงทยอยตัดต่อความเชื่อมโยงในเครือข่ายเซลล์ประสาทใหม่อยู่เรื่อยๆ จนลักษณะเครือข่ายของเซลล์ประสาทเปลี่ยนไปจากเดิมสมัยก่อนปฏิบัติธรรม หากเทียบกายนี้ว่าเป็นตั้งหุ่นยนต์ เครือข่ายเซลล์ประสาทในสมองกลของมันคงโดนเปลี่ยนแปลงมาตลอดจากการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆ แต่มาวันนี้เจ้าหุ่นยนต์ตัวนี้เสมือนหนึ่งเพิ่งได้อัปเดตเฟิร์มแวร์ จากนี้ไป ตรรกะของความคิดในสมองของหุ่นที่ลงซอฟต์แวร์ที่เป็นเฟิร์มแวร์ใหม่ตัวนี้คงเปลี่ยนไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป กายนี้ก็อาจเป็นคล้ายอย่างนั้น

จิตชวนไประลึกพิจารณาบทสวดมนต์ธรรมจักรฯ แปลไทยต่อไป อันที่จริงแล้ว บทสวดนั้นก็คือพระธรรมเทศนาของพระพุทธรูปองค์ซึ่งตรัสเล่าประสบการณ์ของพระองค์เองแก่พระปัญจวัคคีย์ได้ทรงอธิบายไว้ว่ามีปรากฏการณ์อะไรเกิดขึ้นกับพระองค์เองบ้าง ขณะเมื่อทรงตรัสธรรม

“จักขุ อุตปาติ (ดวงตาเห็นธรรมบังเกิดขึ้น)
ญาณัง อุตปาติ (ความรู้เกิดขึ้น)
ปัญญา อุตปาติ (ปัญญาเกิดขึ้น)
วิจฉา อุตปาติ (ความรู้แจ้ง เกิดขึ้น)
อาโลโก อุตปาติ (แสงสว่าง เกิดขึ้น)”

จิตเกิดความสงสัยขึ้นว่า “ที่ประสบมาเมื่อครูนี้ คือเกิดดวงตาเห็นธรรมแล้วหรือ ?”

จิตรำพึงตอบตนเอง “เมื่อเห็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทุกอย่างเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปเสมอ ไม่มีขงเว้น จนเมื่อใดจิตเห็นความจริงนั้นจิตยอมรับว่าเป็นความจริงเสมอ ไม่มีข้อสงสัยอีก จิตได้ข้อสรุปเองในระหว่างเข้าสมาธิจนฟังเป็นฉันทามีพลังปัญญาสามารถตัดกิเลสคือความสงสัยออกไปได้ เรียกว่าได้ ดวงตาเห็นธรรม”

จิตคิดต่อไปว่า “ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง วันนี้ก็มีความสำคัญที่สุดสำหรับกระแสจิตสายนี้ไม่เพียงแต่ในชีวิตนี้เท่านั้น แต่ยังสามารถย้อนนับย้อนไปยังอดีตชาตินับจำนวนอนันต์ จำจะต้องบันทึกเพื่อจดจำปรากฏการณ์ในเช้าวันนี้เอาไว้ จะต้องไปบันทึกเอาไว้” แม้จิตคิดไปเรื่อย แต่จิตก็ไม่ได้พองฟู ด้วยยังมี “ตัดตรมข์เมฆตตา” อยู่ภายใต้อิทธิพลของฌานที่เพิ่งออกมาเมื่อครูใหญ่ จิตรู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดา ตามเหตุปัจจัย “มันเป็นเช่นนั้นเอง” เป็น “ตถตา”

กระแสจิตเริ่มเปลี่ยนไปอีก แต่ยังคงรู้ตัวอยู่ว่ามีความไม่แน่ใจเกิดขึ้นมา “ดวงโสภาสที่พุดออกมาจากทรวงอก เป็นนิมิตให้เห็นคืออะไรแน่ คือจิตสว่างที่หลุดพ้นการท้อห่มของอาสวะออกมาอวดตัวชั่วคราว อย่างที่ครูบาอาจารย์บางองค์เคยเล่าให้ฟังอย่างนั้นหรือ” จิตนึกถึงทบทวนภาพดวงโสภาสใหม่โนภาพอีกครั้งหนึ่ง ภาพในสมาธิยังชัดเจนใน

สัญญา(ความจำ) จิตสังสัยและไม่แน่ใจว่า อาจจะไม่ผ่านด่านก็ได้ จิตเฝ้าวนคิดเรื่องนี้ไปคิดมาอีกหลายตลบ นานจนเริ่มเบื่อ สุดท้าย จิตก็ตัดบทไปว่า สิ่งที่เหมาะสมเป็นอะไรก็ช่างมัน จะอย่างไรก็ตาม มันก็เป็นประสบการณ์ที่น่าฟัง มหัศจรรย์ สุดยอดจริง ๆ

เสียงกระแอมของหลวงพ่อดังมากระทบโสตปราสาท จิตรู้ได้ทันทีว่าครบเวลานั่งก็หมดฐานแล้ว เวลาเกือบชั่วโมงผ่านไปเร็วมาก เสียงท่านพูดขึ้นซ้ำๆ มาจากด้านหลังอีกมุมหนึ่งของห้องโถงหลังเสาที่ผมนั่งแอบอยู่

“เอาละทุกคน ได้เวลาแล้ว นั่งกันนานพอสมควรแล้ว ให้ทุกคนค่อยๆ เปลี่ยนนิริยาบท มาพ่อนคลาย แล้วยืดเส้นยืดสายได้”

หลวงพ่พูดต่อไป “บางคนนั่งไปแล้วก็หลับ เอ้า! คนที่หลับนะ ตื่นได้แล้ว” ประโยคหลังนี้ท่านพูดเร็ว ทำเสียงดุ แต่น้ำเสียงท่านยังแฝงความใจดีเอาไว้

แม้ประสาทหูของผมได้ยินคำพูดของหลวงพ่อ กายยังคงนั่งหลับตาค้างโดยไม่ได้เปลี่ยนนิริยาบท จิตก็ยังคงพิจารณาทบทวนปรากฏการณ์ที่เกิดต่อไป หลวงพ่อเทศน์ต่อไปอย่างซ้ำๆ น้ำเสียงใส เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา

“พ่อจะพูดให้ฟัง ... ที่พ่อให้พวกเราตั้งหน้าปฏิบัติธรรม ภาวนากันทุกวันๆ นี้ เพราะการปฏิบัติภาวนามีอันสงัดมาก ... เมื่อพวกเราปฏิบัติไปมากๆ ก็เลสก็ค่อยๆ เบาลงลง เมื่อถึงเวลา จิตขัดเกลาภิเลสออกไปมากพอ และเราได้สั่งสมบุญบารมี ๑๐ มามากเพียงพอแล้ว เราถึงพร้อมด้วย ศีล และ สมาธิ แล้ว วันหนึ่งจิตก็จะเห็นธรรมะ เกิดปัญญา ได้ดวงตาเห็นธรรมขึ้นมาได้ คนที่ได้ดวงตาเห็นธรรมนี้ เรียกกันว่าโสดาบัน”

แม้จะได้ยินเสียงอยู่ เพราะจิตแบ่งความรับรู้ไปฟัง ความสนใจของจิตก็มัวพะวงทบทวนและรู้สึกสงสัยอยู่ว่า สิ่งที่เกิดเมื่อสักครู่นี้คืออะไรมากกว่า จิตสังสัยขึ้นมาอีกว่า “ตอนที่เกิดดวงโภาสผุดขึ้นมา ท่านจะเห็นความสว่างจากจิตที่บังหลังเสานี้ด้วยไหม ?”

จิตถามตัวเอง แล้วมันก็ตอบเองเสร็จสรรพ

“หลวงพ่อน่าจะเห็นได้ในเณรของท่าน เพราะตามปกติท่านก็รู้อะไร ๆ ได้โดยที่คนอื่นไม่จำเป็นต้องบอก” จากนั้นจิตก็คิดอธิบายให้กับตัวเองฟังต่อ

“ก็เพราะญาณท่านเห็นดวงโภาสที่นี้ ท่านถึงเห็นสมควรจะพูดเทศน์สอนญาติโยมเรื่องนี้” แต่ถึงกระนั้น จิตก็ยังเข้าใจว่าหลวงพ่เทศน์โปรดทุกคนเป็นการทั่วไป ไม่ได้เจาะจงเฉพาะตัว

หลวงพ่เทศน์ต่อไป

“แต่ว่า ... ถ้าใครที่ยังสั่งสมบารมี ๑๐ มายังไม่มากพอ บารมียังไม่เต็ม จิตยังไม่ตัดกิเลสสังโยชน์ แต่ว่าคนนั้นตั้งใจรักาศีล ๕ เป็นประจำ พยายามไม่ให้ศีลขาด หมั่นทำสมาธิ เดินจงกรม และทำวิปัสสนาเป็นประจำทุกวัน แม้ว่าจะยังตัดกิเลสไม่ได้เด็ดขาด แต่มีความประพฤติเป็นแบบพระโสดาบันแล้ว ถึงแม้ว่าจิตจะยังไม่บรรลุนิพพานเป็นโสดาบันจริงๆ ก็เรียกได้ว่าเป็น จุลโสดาบัน หรือ จุลโสดาฯ คำว่า จุละหรือจุพาลี แปลว่าเล็ก”

พอจิตได้ยินคำพูดหลวงพ่ตอนนี้ เนื้อความฟังดูสอดคล้อง จิตเริ่มเฉลียวใจว่า “ท่านอาจมีเจตนาเทศน์ให้เราฟังด้วย ก็เป็นไปได้” แต่อย่างไรก็ดี ในตอนนั้นผมยังคงไม่แน่ใจกับสภาพปัญญาที่ว่าอะไรกันแน่

หลังจากนั้นจิตก็หันไปทบทวนปรากฏการณ์นั้นซ้ำอีก แม้ยังมีเสียงหลวงพ่อกะทบประสาทหูอยู่ แต่จากนั้น ดูเหมือนจิตลดความสนใจฟังลง เสียงเทศน์ของท่านเริ่มเข้าหูซ้ายไปทะลุออกหูขวา แล้วจิตก็จำไม่ได้รายละเอียดว่าท่านพูดว่าอะไรอีก

สักครูใหญ่ จิตบอกกายว่า ได้เวลาควรจะลืมตาได้แล้ว กายจึงลืมตาขึ้น แต่กายก็ยังไม่ขยับ ยังคงนั่งขัดสมาธิในท่าเดิม จิตยังคงเวียนสงสัยอีก “กระแสจิตนี้เปลี่ยนไปแล้ว จริงหรือเปล่า ?” แล้วก็สตรูทันที่ว่า จิตกำลังสงสัยอยู่ คำของครูบาอาจารย์อีกองค์หนึ่งซึ่งเคยสอนผุดขึ้นมาว่า “ให้คอยตามดูจิตตนเอง ถ้าสงสัยอะไร ก็ให้รู้ว่ากำลังสงสัยอยู่ แล้วความสงสัยจะดับไป และถ้าเมื่อไรก็ตาม คิดว่าตนเองบรรลุธรรม เป็นโสดาบัน ก็ให้ตามดูจิตต่อไปอีกอย่างน้อย ๓ เดือน อย่าเพิ่งเชื่อง่ายๆ ถ้าหากยังดัดสังโยชน์ไม่หมด ก็เลสมันจะโผล่มาให้เห็นอีกจนได้”

แล้วจิตก็หันนึกถึงคำพูดของครูบาอาจารย์ที่ผมเคารพอีกองค์หนึ่ง ท่านสอนบรรดาศิษย์เอาไว้ว่า “อย่าเพิ่งเชื่อว่าตัวเองบรรลุธรรม จะเป็นการปลอดภัยที่สุด เพราะเรื่องนี้มีแต่เสมอตัวกับชาติทุน หากไปเชื่อว่าตนเองปฏิบัติผ่านธรรมขั้นหนึ่งไปแล้ว แต่จริงๆ แล้วยังไม่ผ่าน เป็นเพราะความเข้าใจผิด หากว่าเกิดความประมาทไม่ประพฤติธรรมต่อไป ก็จะเสียประโยชน์ แต่ไม่ว่าเราผ่านขั้นหนึ่งแล้วหรือไม่ ก็ยังต้องปฏิบัติธรรมต่อไป จะยังคงต้องก้าวเดินต่อไป”

ปรากฏการณ์อะไรเกิดขึ้นกับกระแสจิตของผมแล้วในเช้ามีตวันนั้น ขณะนั้นผมไม่แน่ใจ ๑๐๐ เปอร์เซนต์

นับจากเวลาเช้ามีตวันนั้น จิตใจผมมีแต่ความสุขมากทั้งวัน เบิกบาน ปลอดโปร่ง เมื่อพบปะพูดคุยกับชาวคณะร่วมเดินทาง กายผมหัวเราะร่วน ซอบอกซอบใจอะไรง่ายกว่าปกติ พูดอะไรกับใครก็เสียงดั่งลั่น จนบางคนหันมามอง อาจารย์หัวหน้ากลุ่มทัวร์ธรรมะอดไม่ได้ ต้องหันมาพูดปรามพลางยิ้มว่า “เบาๆ น้อยๆ ... ชาติสติไปแล้ว” นั่นละ ผมถึงกลับมามีสติ รู้สึกตัวว่ามีสติมากเกินไปแล้ว ควรหุบปากตนเองได้แล้ว

หลังจากโดนอาจารย์ดู ผมมองไปทางเพื่อนร่วมทริปที่เดินทางมาจากกรุงเทพฯ ด้วยกันบางคนส่งยิ้มและกำลังใจมาให้ ผมรู้ว่าบางคนในกลุ่มนี้เป็นผู้ทรงฌาน บางคนสามารถรู้วาระจิตได้ แต่ก็คงไม่ใช่ใครจะรู้ว่าจิตของผมเพิ่งประสບอะไรมา และผมก็ไม่ได้อยากเล่าเรื่องที่เพิ่งเกิดให้ใครฟัง เพราะถือว่าเป็นประสบการณ์ส่วนตัว ไม่รู้จะเล่าไปทำไม หากไปเล่าให้ใครฟังก็คงมีบางคนที่ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ ป่วยการเปล่าๆ รู้ๆ ในอกตนเองว่า คนที่ได้ประโยชน์เต็มๆ ก็คือเจ้าตัวผู้ประสบบกับปฏิเวธเท่านั้น คนอื่นไม่ได้มีส่วนในผลประโยชน์อะไรด้วย ส่วนนทางพระเรียกว่า นี่เป็นเรื่อง “ปัจเจกตั้ง” คือ เป็นเรื่องประสบการณ์ของปัจเจกบุคคล เป็นเรื่องของแต่ละคน ผมนึกได้ว่าครูบาอาจารย์รูปหนึ่งเคยเทศน์ไว้ว่า “ถ้าเรากินเกลือ เราก็รู้สึกว่าเค็มเอง ถ้าหากเราไปถามคนอื่นว่า สิ่งที่เรากินนี่ เค็มไหม แล้วคนอื่นจะมารู้ไหม ?”

ผมก็ไม่ทราบเหมือนกันว่า เช้ามีตวันนั้นผมเพิ่ง “กิน” อะไรเข้าไป และไม่รู้แน่ๆ “รส” ที่ได้ลิ้มนั้นเขาเรียกว่าเค็มหรือเปล่า แต่ที่แน่ๆ หลังจากวันนั้น จิตผมมีความสุขมากไปอีก ๓ วัน และที่ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ อาการร่วงเหงาหาวนอนในตอนกลางวันที่เคยมีมาหลายเดือนก่อนหน้า หายไปดั่งปลิดทิ้ง ลืมไปได้เลยนับตั้งแต่วันนั้น.

ปัจฉิมบท

นี่หรือ พระนิพพาน ?

ปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ความทรงจำจากประสบการณ์ชีวิตรวมของผมตั้งแต่เมื่อต้นปียังคงชัดเจน แม้เวลาผ่านไป
แล้วถึง ๘ เดือน

ความสงสัย ความลังเล ไม่แน่ใจ ก็ยังคงเวียนกลับมาสะกิดใจบ้างเป็นครั้งคราว มีคำถามคาใจผมอยู่ว่า
"ดวงโสภาสที่ผุดขึ้นมาให้จิตเห็นอย่างชัดเจนเมื่อเข้ามีตวันนั้นคืออะไรแน่ ? ดวงสว่างนั้น เป็นเพียงความสว่างที่
เกิดจากวิปัสสนูปกิเลส กระนั้นหรือ ?"

เพื่อจะตอบคำถามนี้ ผมได้ไปค้นหนังสือต่างๆ รวมถึงคำสอนของครูบาอาจารย์ ผมพบข้อความที่บอกว่า
"วิปัสสนูปกิเลสต่างๆ มักเกิดขึ้นกับคนที่ทำวิปัสสนาล้วน"

นั่นหมายความว่า วิปัสสนูปกิเลสพบมากในหมู่ วิปัสสนายานิก (ผู้พิจารณาใช้ปัญญาหน้าสมาธิ) ถ้าเมื่อใดมีวิปัส
สนูปกิเลสเกิดขึ้น ก็เป็นเพราะจิตในขณะนั้นมีนิวรณ์ (เครื่องกั้นความดี) ทำให้เข้าฌานไม่ได้ โดยนัยนี้ หากจิตเข้าฌานได้
แล้ว นิमितที่เห็นในฌานก็ย่อมไม่ใช่วิปัสสนูปกิเลส ผมรู้ชัดว่าพลังสมาธิของผมช่วงที่ไปเรียนสมาธิในป่าภาคอีสานในวัน
นั้นสูงจนเป็นฌาน จึงเลยขั้นที่เกิดวิปัสสนูปกิเลสได้แล้ว อีกประการหนึ่ง นิमितที่จิตเห็นอยู่นั้นเกิดในขณะมี สติ และ
สัมปชัญญะ จัดเป็น สัมมาสมาธิ จิตมีแต่การรับรู้โดยวางเฉย มีอุเบกขา จิตสักแต่ได้เห็นปรากฏการณ์โดยไม่มีการคิด
ปรุงแต่งต่อ อยู่ในระดับ สังขารูปกษณาณ (มีความรู้ที่เป็นกลางต่อการปรุงแต่งจิตสังขาร)

อีกคำถามหนึ่งคาใจผมคือ ดวงสว่างที่เห็นนั้นเป็นสิ่งที่บางคนเรียกว่า "ดวงปฐมมรรค" หรือ ? ดวงสว่างที่จิตเห็น
มันก็ไม่ได้เป็นดวงบริสุทธิ์ผุดผ่องไร้มลทิน ยังคงปรากฏคล้ายตาข่ายตาใหญ่สีดำเป็นริ้วบางๆ คลุมอยู่บ้าง จิตสงสัยต่อ
ไปว่า ปรากฏการณ์ที่มีดวงใสขึ้นมา นั้น เป็น "จิตยัม" เต็มที่แล้วหรือยัง ? คราวใดที่จิตผมคิดเรื่องนี้ สติก็ระลึกได้ถึงคำ
ของครูบาอาจารย์รูปหนึ่งที่เคยพูดว่า

"คนที่บรรลุธรรมขั้นต่างๆ นั้น ไม่เคยมีใครสักคนที่แน่ใจ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ว่าตนเองผ่านธรรมะขั้นต่างๆ มันยังคงมี
ความสงสัยค้างคาอยู่ในใจเสมอ เพราะขณะนี้ไม่มีพระพุทธรูปเจ้าที่ยังทรงพระชนม์ชีพให้เราเข้าไปกราบทูลถามเพื่อให้
ทราบด้วยความมั่นใจอีกแล้ว"

อันที่จริง ต่อให้ผมรู้คำตอบแน่ชัดก็ไม่มีผลใดๆ กับการดำเนินชีวิตต่อไปของผม สิ่งที่มีผลมากกว่าคือความ
เปลี่ยนแปลงของสภาพจิตใจหลังจากนั้นต่างหาก ผมสังเกตได้ว่า จิตของผมมักไม่ทุกขร้อนกับอะไร ชอบนั่งทำจิตว่างๆ
โดยไม่คิดอะไร นอกจากนี้ รู้สึกได้ว่าตนเองปากหนักมากขึ้น ไม่พูดอะไรพร้อยๆ ออกมาโดยไม่ยั้งคิดเหมือนก่อน มี
ความสุขุมมากกว่าเดิม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ก่อนผมจะพูดอะไรกับใคร สติเกิดขึ้นมาก่อน รู้ชัดถึงความอยากจะพูด หรือ
อยากตอบได้ พอสติรู้ทันแล้วความอยากก็หายไป เลิกสนใจจะพูดตอบโต้ เพราะคิดว่า ไม่จำเป็น ไม่สำคัญที่จะไปต่อ
ปากต่อคำ

หลังจากกลางปี ๒๕๕๓ ผมหันมาฟังเสียงที่บันทึกไว้ของครูบาอาจารย์ที่ผมเคยเริ่มเรียนกรรมฐานเป็นครั้งแรก
ตั้งแต่ครั้งผมยังหนุ่ม จากหนังสือที่ถอดเทปพระธรรมเทศนาของ หลวงพ่อวัดท่าซุง (หลวงพ่อฤๅษี) มีบางตอนที่ท่านเคย
เทศน์เรื่องอุปสมานุสติกรรมฐาน หรือการเข้าฌานโดยใช้ความสงบหรือนิพพานเป็นอารมณ์ วิธีการก็คือ ให้ปล่อยวาง
ขั้นที่ ๕ เสียก่อน

ผมเข้าใจเอาไว้ว่า จิตของผู้ปฏิบัติจะสงบจนอารมณ์เป็นพระนิพพานได้หรือไม่ แต่ไหน นั่นก็คงขึ้นกับระดับของสมาธิที่ทำได้ในขณะนั้น และระดับคุณธรรมพื้นฐานของจิตผู้เข้ามานเองด้วยว่าเป็น "อริยบุคคล" แล้วหรือไม่ แต่ผมก็เกิดมีคำถามสงสัยต่อไปอีกว่า แล้ว อุปมาอนุสติกรรมฐาน (การเข้ามานโดยระลึกถึงความสงบ ซึ่งส่วนมากเป็น ฌาน ๔ ธรรมดา) ต่างจาก ผลสมาบัติอย่างไร ?

ต่อมาคราวหนึ่งผมได้ไปกราบและเผด็จครูบาอาจารย์ศิษย์รูปหนึ่งของหลวงพ่อดำทำซุง ผมได้นั่งคุกเข่าพนมมือเผด็จถามท่านต่อหน้าว่า "ผลสมาบัติ ต่างจาก ฌาน ๔ ธรรมดาอย่างไร ?" ท่านกรุณาตอบว่า

"ถ้าคนธรรมดา (ปุถุชน) เข้าฌาน ๔ ฌานนั้นก็แค่ฌานธรรมดา หรือ โลภียฌาน แต่ถ้าหากเป็นพระอริยบุคคลตั้งแต่โสดาบันขึ้นไปเข้าฌาน ฌานนั้นก็เรียกว่า ผลสมาบัติ" ผมย้อนมาพิจารณาคำตอบของท่าน ตามคำอธิบายในพระอภิธรรมที่เคยเรียนมา จึงมีความเข้าใจได้ว่า เป็นเพราะระดับการปล่อยวางขั้นของจิตในขณะเข้ามานของปุถุชนกับพระอริยบุคคลนั้นต่างกัน ตามคำสอนทางปริยัตินั้น ดวงจิตของฌานจิตของปุถุชน กับฌานจิตแบบผลสมาบัตินั้น มีเจตสิกเป็นองค์ธรรมที่ประกอบไม่เท่ากัน จึงจัดแยกกัน และเรียกต่างกัน ผมเริ่มเข้าใจว่า ในทางปฏิบัติ คนเข้ามานก็ทำเหมือนเดิม แต่ทว่าดวงจิตที่เกิดในวิถิจิตนั้นแตกต่างกัน

ต่อมาถึงปลายปี ๒๕๕๓ สมาธิผมดีมากกว่าเดิม เมื่อผมเริ่มทำ อุปมาอนุสติกรรมฐาน ผมเริ่มสนใจอยากจะทำต่อไปว่า อารมณ์สงบของพระนิพพานนั้นเป็นอย่างไรกันแน่ คืบหนึ่ง หลังสวดมนต์ทำวัตรเย็นต่อหน้าพระพุทธรูปที่หน้าโต๊ะหมู่บูชาที่บ้าน ผมได้ตั้งจิตอธิษฐาน ขอพระบารมีของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โปรดประทานพร แผลพุทธานุภาพให้ข้าพระพุทธเจ้า สามารถเข้ามานสมาบัติเพื่อพิจารณาพระนิพพานได้สักครั้งหนึ่ง เพื่อจะได้เข้าใจสิ่งที่เคยร่ำเรียนมา ทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ และหลังจากคืบนั้นแล้ว ผมยังคงหมั่นนั่งสมาธิ ทำจิตว่าง แต่ตั้งสติเอาไว้ โดยแยกจิตเป็นผู้ดูต่างหาก ออกจากกาย ให้เป็นสัมมาสมาธิเกือบทุกวัน แต่สมาธิที่ได้นั้นก็ไม่เคยตีเม้าเท่ากับที่เคยประสบเมื่อเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ในกลางป่าภาคอีสานครั้งนั้นอีกเลย

วันหนึ่งต่อมา ผมเผด็จไปอ่านเจอว่า หลวงพ่อฤๅษี ได้เมตตาสอนคำบริกรรมบทหนึ่งให้บรรดาศิษย์ทั้งหลายเอาไว้ใช้เมื่อประสงค์จะเข้าสู่สมาธิที่มั่นคง ภาวนาบริกรรมนั้นมีว่า

“นิมิตจิตติ นิมิตจิตตา นิพพานจิตติ นิพพานจิตตา”

ผมจึงนำคาถาบทนี้มานั่งบริกรรมขณะเริ่มนั่งเข้าสมาธิสักครู่หนึ่ง เมื่อจิตเป็นอุจารสมาธิดีแล้วจึงหยุดคำบริกรรม หันไปน้อมระลึกถึงดวงสว่างที่เคยเห็น การใช้ภาพดวงสว่างเข้าช่วยเป็นบริกรรมนิมิต ก็คือผม ใช้เอาโลกกสินนั่นเอง เพื่อจะให้จิตมีไฟกัสมากขึ้น ภาพในมโนภาพที่เห็นนั้นค่อนข้างชัดเจน หลังออกมาจากสมาธิคราวใดก็รู้สึกว่างจิตสงบปลอดโปร่งดี และผมก็รู้สึกพอใจว่า ตนเองทำได้ดีพอสมควรแล้ว ผมนึกถึงคำพูดของครูบาอาจารย์องค์หนึ่งที่เคยกล่าวสอนศิษย์ไว้ว่า

“โสดาบันมองเห็นนิพพานสว่างเหมือนแสงเทียนในคืนเดือนมืด สกทาคามีเห็นนิพพานเหมือนแสงเพลิงจากคบไฟในเวลากลางคืน อนาคามีเห็นนิพพานสว่างเหมือนคืนวันเพ็ญ ส่วนพระอรหันต์เห็นนิพพานสว่างเหมือนเวลากลางวัน”

ผมเจียมตนอยู่ว่า ในเมื่อเราเป็นหนึ่งในนักเรียนอนุบาล เพิ่งปฏิบัติจริงจึงถึงเวลานั้นมาเพียงแค่ ๑๕ ปี ทำความสงบได้บ้างเพียงชั่วคราวก็นั่งพิงแล้ว หลังจากนั้น ผมเข้าอุปสมานุสติกกรรมฐานแทบทุกคืนต่อเนื่องไปอีกราว ๒ สัปดาห์ จากนั้นผมก็มีความปรารถนาอยากจะรับรู้อารมณ์นิพพานไปเสีย

ถึงเดือนตุลาคม ๒๕๕๓ ก็มีเหตุการณ์หลายอย่างในชีวิตเข้ามาในชีวิตผม บางอย่างเป็นอารมณ์กุศล แต่บ่อยครั้ง สิ่งที่น่าๆ ก็มาในคราบของอกุศล หากวันใดผมไม่มีสติกำกับจิตไว้ จิตไม่ตั้งมั่น ไม่แยกผู้รู้ผู้ดูออกจากกาย จิตไม่มีสมาธิ ความฟุ้งซ่านมากก็เพิ่มเป็นสัดส่วนกับเรื่องยุ่งๆ ที่เข้ามาในแต่ละวัน เรื่องยุ่งจากงานในออฟฟิสนั้นมีมากแน่ คงไม่กล่าวถึง แต่เรื่องยุ่งในทางส่วนตัวก็มีหลายอย่าง เช่น การเตรียมไปทัวร์ธรรมะซึ่ง ผมมีกำหนดว่าจะพาภรรยาไปนมัสการสังเวชนียสถานที่ยินเดีย ผมจะต้องไปโอนเงินเพื่อจ่ายค่าตัวเครื่องบิน ซึ่งสมัยนั้นต้องเดินทางไปที่ธนาคารไม่ได้ ทำได้จากโทรศัพท์มือถือเช่นทุกวันนี้ และยังมียานกุศลอื่น ๆ เข้ามาหลายอย่าง เช่น ผมได้พิจารณาจะบริจาคเงินค่าไตรจีวรถวายพระวิปัสสนาจารย์ให้กับยุวพุทธฯ ไป ๓๐๐๐ บาทผ่าน "ครูโจ" เพื่อนผม ก็ต้องไปโอนเงิน นอกจากนี้ ผมยังร่วมบริจาคเงินไปทอดกฐินสามัคคีที่ วัดบ้านหลวง ต. ตรัง อ. เขียงของ จังหวัดเขียงราย ซึ่งวัดบ้านหลวงนี้ไม่เคยมีกฐินมาทอดเลยเป็นเวลา ๔๐ ปีมาแล้ว ครูบาอาจารย์สายหลวงพ่อกุญชร ต้องการให้เหล่าศิษย์ไปช่วยวัดนี้ซึ่งตกกฐินมานานมากนี้ เมื่อคณะศิษย์หลวงพ่อกุญชร กลุ่มหนึ่งไปพบเข้า จึงประกาศข่าวทางเว็บบอร์ด เมื่อผมทราบข่าวจึงไปธนาคารเพื่อโอนเงินบริจาคไปสมทบด้วย ๓๐๐๑ บาท แล้วก็ยังมีผ้าป่าอีกวัดหนึ่ง แต่ผมร่วมบริจาคไปเพียงแค่ ๕๐๐ บาท เพราะเห็นว่าเฉพาะเดือนนั้นผมจ่ายเงินทำบุญไปมากแล้ว ที่เล่ารายละเอียดเอาไว้ก็เพื่อบันทึกความจำอันเป็นกุศลกรรมบางส่วนของตนเองเอาไว้ เป็นตัวอย่างของบุญที่ทำในเดือนนั้น เอาไว้กันลืม ในเมื่อกายผมนี้ก็ขี้ราและความจำแย่งลงไปทุกที เพราะเดือนอื่นๆ ก็ทำการบุญต่างๆ จิปาถะอยู่เรื่อยๆ แทบทุกเดือน

นอกจากนี้ ก็มีเรื่องการเรียนพระอภิธรรมของผมที่วัดมหาธาตุ เวลานั้นผมลังเลอยู่ว่าจะสมัครเข้าสอบไล่ชั้นมัธยมศึกษาปริวรรตโท (ระดับที่ ๕) หรือไม่ เนื่องจากว่า การสอบพระอภิธรรมเป็นการสอบแบบโบราณ ซึ่งต้องใช้ความทรงจำมาก นักเรียนต้องรู้ทั้งศัพท์บาลีบ้าง และความหมาย ต้องเขียนบรรยายตอบข้อสอบแบบอัตนัย และก็ต้องมีไปนั่งสอบตอบคำถามปากเปล่าต่อหน้าอาจารย์ผู้สอบอีกด้วย ผมรู้สึกว่าคุณภาพจิตปีนั้นเครียดมาก จึงคิดว่าจะไม่เข้าสอบ แต่เมื่อผมได้เข้าไปปรึกษากับอาจารย์ผู้สอน (คือ อ. อาณัติชัย) ท่านก็พยายามโน้มน้าวใจผม ชวนบอกผมว่า "เข้าสอบเถอะ ๆ" ผมก็ยิ้มรับฟังแบบเฉยๆ เพราะรู้ตัวว่าจิตที่ถอยมาก ผมไม่ได้ลงชื่อเพื่อจะสมัครเข้าสอบไล่ แต่ต่อมาก็พบว่า มีใครบางคนมีเจตนาดีใส่ชื่อเราเข้าไปในรายชื่อเพื่อเข้าสอบไล่ด้วย ผมก็เลยตัดสินใจ "เอาวะ สอบก็สอบ" ซึ่งนั้นก็หมายถึงว่า จะต้องแบ่งเวลาเพื่อท่องหนังสืออภิธรรม เพื่อจะสอบในเดือนธันวาคมปีนั้นอีกด้วย

มาวันหนึ่ง ผมได้ทราบว่า เพื่อนรุ่นพี่สมัยเป็นนิสิตจุฬาย ด้วยกันคนหนึ่งเสียชีวิตกระทันหัน ด้วยวัยเพียง ๕๕ ปี จากการเจ็บป่วยและเข้าโรงพยาบาลไปเพียง ๕ วันเท่านั้น ทั้งภรรยาและลูกที่ยังเล็กไว้ข้างหลัง ผมได้ไปร่วมเผาศพ (พ.อ. สมบูรณ์ พุ่มสกุล) ระหว่างร่วมพิธีพระราชทานเพลิงศพ ผมนั่งปลงอนิจจัง และสวดแปลบทบังสกุลไปในใจ ขณะนั้นผมรู้สึกได้จริงๆ ว่า ชีวิตเป็นของไม่เที่ยง ทุกคนต้องตายทั้งนั้น แต่ละคนก็ไม่รู้ว่าเมื่อไรจะถึงเวลาตายของตน

วันถัดมาจากร่วมเผาศพ ในไดอารี่ของผมระบุว่า เป็นวันจันทร์ที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นวันหยุดราชการชดเชยวันปิยมหาราช ผมรู้สึกตั้งแต่เช้าว่าเป็นวันผิดแปลกไปจากกิจวัตรปกติของผม ตั้งแต่เช้าวันนั้น เด็กที่เป็นแม่บ้านขึ้นไปกวาดดูบ้านบนชั้น ๒ บริเวณโต๊ะหมู่บูชาพระ ฟันกระดานไม้ยังเปียกน้ำอยู่ นั่งไม่ได้ ผมจึงไม่ได้สวดมนต์ทำวัตรเช้า ตกสายวันนั้น ผมตัดสินใจขยับรถไปศูนย์บริการโลหิตสภากาชาดไทย ถนนอังรีดูนังต์ ซึ่งในช่วงปีนั้นผมมักไปบริจาคเลือดให้ทุก ๓ เดือน ผมทวนระลึกความคำนึงที่เกิดขึ้นในขณะนอนให้เลือดได้ดี มีความสุขใจ อิ่มใจ ปลื้มใจ ทุกครั้งที่ได้ช่วยชีวิตใครบางคนเอาไว้ด้วยการบริจาคเลือดเนื้อของผม แต่ละครั้งเมื่อผมกวาดสายตาไปยังเตียงบริจาคเลือดต่างๆ และในฝั่ง

ตรงกันข้าม รู้สึกชื่นชม เห็นมีทั้งเด็กหนุ่ม สาว ผู้สูงอายุ ซึ่งเมื่อดูจากการแต่งตัวแล้วหลากหลาย สะท้อนทั้งอาชีพ รายได้ และสถานะทางสังคมซึ่งแตกต่างกันมาก แต่เขาเหล่านั้นต่างเหมือนกันตรงที่มีจิตใจเมตตา ยินดีบริจาคเลือดของตนเพื่อผู้อื่น ผมรู้สึกปลื้มใจไปกับพวกเขาด้วย และในขณะที่รอให้เลือดอยู่นั้น ผมได้นึกอุทิศแผ่ส่วนกุศลนี้ให้เจ้ากรรมนายเวรของผมไปตามปกติ

เมื่อเสร็จบริจาคเลือดกลับบ้านแล้ว ผมใช้เวลาแทบทั้งวันจัดห้องทำงานที่บ้านชั้นล่าง แล้วก็เลยจัดหนังสือบนชั้นในตู้หนังสือ จัดเสร็จแล้ว ผมก็ยื่นมองหนังสือบนหลายร้อยเล่มที่เรียงเป็นหมวดหมู่อยู่เป็นกำแพงอยู่เบื้องหน้า หนังสือเป็นของรักของชอบของผม เพราะว่าผมเป็นคนรักความรู้ ผมอยากรู้นั้นนี่แทบไม่มีที่สิ้นสุด ผมให้ความสำคัญกับความรู้มากกว่าทรัพย์สินเงินทอง จากนั้นผมก็ระลึกได้ว่า แม้หนังสือของผมส่วนมากเป็นเรื่องวิชาการ สารคดี และหนังสือธรรมะ ไม่ค่อยมีนวนิยายที่คนแต่งขึ้นจากจินตนาการ แต่เรื่องที่มีสาระก็ยังคงเป็นเรื่องสมมุติในทางโลกอยู่นั่นเอง ความรู้วิชาการทางโลกนั้นเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ มีคนค้นพบความรู้ใหม่ ๆ หรือตั้งทฤษฎีใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่เรื่อย ความคิดเก่าๆ สมมุติฐานเก่าๆ ความเชื่อเก่าๆ ก็ตก runt ไป เรื่องราวที่เคยเป็นที่ตื่นเต้นสนใจของนักวิทยาศาสตร์เมื่อ ๒๐ ปีที่แล้ว บัดนี้ก็ไม่ใช้เรื่องที่น่าสนใจอีกต่อไป เรื่องทางวิชาการจัดเป็นเรื่องสมมุติบัญญัติของคนที่ยังวนเวียนอยู่ในโลกียะทั้งสิ้น ซึ่งอันที่จริงก็ไม่ค่อยสำคัญต่อชีวิตเท่าไร หากวันใดวันหนึ่งข้างหน้า มีเหตุให้หนังสือเสียหาย เช่น เกิดน้ำท่วม ก็อาจต้องปล่อยจมน้ำเสียหายไป แม้หนังสือธรรมะระดับสูง ก็ยังน่าเสียหาย แต่เมื่อทำอะไรไม่ได้ ต้องปลง

เย็นวันนั้นผมไปเข้าเรียนอภิธรรม ที่อภิธรรมโศภิตวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ขากลับหลังสามทุ่ม เมื่อเดินจากป้ายรถเมล์แถวบ้าน เห็นสุนัขจรจัดนอนสงบนิ่งอยู่ริมถนน จิตนึกเมตตา มันมาก จึงแผ่ความรู้สึกเมตตาให้มัน นึกขอให้มันมีความสุขมากๆ สุนัขตัวนั้นหันขวับมาจ้องหน้าผม แล้วกระโดดลุกขึ้นเห่ากรรโชกด้วยความโกรธเกรี้ยว ทำท่าจะกัดเอา จิตเห็นโทษะพลุ่งพล่านขึ้นมา รู้สึกได้ว่าหน้าและศีรษะร้อนผ่าวไปด้วยความโกรธ ความรู้สึกแสบหนึ่งเกิดขึ้นมาว่า อยากจะเข้าไปเตะมัน แต่เมื่อสติเห็นโทษะเกิดขึ้นแล้ว รู้ทัน โทษะก็ดับไป ผมไม่ทำอะไรมัน เดินเป็นปกติท่ามกลางเสียงหมาเห่าไล่หลัง จิตแต่บ่นในใจว่า "อะไรกัน" พยายามวางเฉย

เมื่อกลับมาถึงบ้านแล้ว เดินเข้าห้องทำงานชั้นล่าง ผมนึกอยากจะพิมพ์อะไรสักหน่อยโดยใช้โน้ตบุ๊คคอมพิวเตอร์ ก็พบว่าเมาส์เสีย เกิดความหงุดหงิดขึ้นในจิต แต่จิตก็รู้ทันในอนิฏฐารมณ์ โทษะที่โผล่ขึ้นมาแสบเดียวจึงหายไปได้อย่างรวดเร็ว ผมล้มความตั้งใจจะใช้คอมพิวเตอร์ หันไปนั่งจัดของใช้ต่อไป กว่าจะรู้ตัวคิดว่า ตึกแล้ว ควรจะเข้านอนเสียที ก็ตกราวตี ๒ ของวันอังคารซึ่งจะต้องไปทำงานในตอนเช้า ผมจำใจต้องวางภาระจัดสิ่งของที่ค้างคาในห้องทำงานเพื่อขึ้นนอน เป็นอันว่าวันนั้นทั้งวัน ผมไม่ได้มีฉันทะในอันที่จะธรรมปฏิบัติธรรม แต่ก็ยังดีที่จิตยังคงมีสติรู้ทันกิเลสที่พยายามเข้ามาแทรกกรบกวนจิตอยู่เรื่อยตลอดทั้งวัน

เมื่อขึ้นบันไดบ้านไปชั้นบน ผมตรงเข้าไปกราบพระพุทธรูปที่โต๊ะหมู่บูชาก่อน คิดว่า สวดมนต์ทำวัตรเช้าสำหรับวันใหม่ไปเสียเลยจะดีกว่า ผมนั่งลงคุกเข่ากราบพระ เมื่อรำลึกถึงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รู้สึกมีปีติแผ่ข้านั้นขึ้นมา ผมนั่งสวดมนต์ออกเสียงเบาๆ เฉพาะบทภาษาบาลีเพื่อประหยัดเวลา เนื่องจากผมรู้คำแปลภาษาไทยดีอยู่แล้ว หลังสวดจบก็บอกตนเองว่า ขณะนี้ตึกมากแล้ว ไม่ควรนั่งสมาธิ ควรจะเข้านอน จะได้พักผ่อนและเตรียมตื่นไปทำงานในตอนรุ่งเช้า สามารถนอนจับลมหายใจให้จิตเป็นสมาธิจนหลับไปเลยได้

ผมย่องเข้าห้องนอนโดยไม่ได้เปิดไฟเพื่อไม่ให้รบกวนภรรยาซึ่งหลับไปแล้ว ในห้องนอนมืดมากเพราะม่านหน้าต่างเป็นผ้าเนื้อหนาปิดทึบไว้ทุกบาน หลังจากสายตาสงัดกับความมืด ผมมองเห็นเงาของผู้ที่นั่งนอนอยู่ใต้ผ้าท่มไม้หวดิง จิตสอนตัวเองเป็นคำพูดในใจว่า “ร่างกายของคนเรานี้ เมื่อไม่มีความรู้สึกรับรู้อะไรภายนอก นอนไม่ไหวติง ตูก็ไม่

ต่างอะไรจากร่างที่ตายแล้ว” ความสลดสังเวชบังเกิดขึ้นเพียงชั่วขณะ ก่อนจะพลิกเป็นอุเบกขา จากนั้นจิตก็หันไปสนใจตามรู้กระแสลมหายใจเข้าหายใจออกด้วยความเคยชิน ผมนั่งลงบนที่นอนทางซีกขวา เอนตัวลง นอนตัวตรง ดึงผ้าห่มมาคลุมถึงคอโดยมีสติ วางแขนทั้งสองและมือแนบข้างลำตัวใต้ผืนผ้า ทำความรู้สึกตัวให้มีสัมปชัญญะไปทิ้งร่างจากศีรยะจรตปลายเท้า ขณะที่ตามรู้กระแสลมหายใจที่ไหลเข้าออกจ่างๆ ไปด้วย

ผมนอนหลับตา ทำอานาปานสติโดยมีสติและสัมปชัญญะเต็มที่ไม่ใส่ใจเรื่องกาลเวลา แต่เมื่อเวลาผ่านไปนานมากก็รู้สึกเอะใจว่า นอนจับลมหายใจอยู่นานแล้ว ทำไมกายไม่ยอมหลับเสียที แปลกใจว่า เมื่อก่อนเข้านอนนั้นผมหวังอยู่บ้าง แต่เมื่อเข้านอนพร้อมทำสมาธิแล้วกลับท่าง่วง จิตระลึกได้ถึงคำสอนของครูบาอาจารย์รูปหนึ่งที่เคยสอนเอาไว้ว่า “วันไหน ถ้านอนไม่หลับก็ช่างมัน นอนเข้าสมาธิไป อย่างไรเสีย จิตก็ได้พักผ่อนในสมาธิอยู่แล้ว” ผมจึงสลดกังวล นอนหลับตาจับลมต่อไป จิตไม่ยี่หระ “จะหลับก็ช่าง ไม่หลับก็ช่าง ไม่หลับเสียยิ่งดี จะได้นอนเข้าสมาธิไปนานๆ” จิตรู้สึกตัวว่า จิตเป็นผู้รู้ผู้ดู รู้สึกว่ากายที่เห็นนอนอยู่ที่ตรงนี้เป็นเพียงวัตถุธาตุ คล้ายก้อนไม้ไม่เป็นแก่นสาระ ไม่ใช่ตัวตนจะไปยึดว่าอะไรเป็นตัวของเรา

เวลาผ่านไปอีกนาน จิตจึงคิดว่า ทำอุปสมานุสติกัมมัฏฐานไปในขณะนอนนี้ ทำจะดี หากได้พระนิพพานเป็นอารมณ์ อาจจะทำให้นอนหลับสบายก็ได้ จึงบริกรรมพระคาถาไปในใจอย่างช้าๆ

“นิมิตจิตติ นิมิตจิตตา นิพพานจิตติ นิพพานจิตตา”

พร้อมกับตามรู้สักกระแสลมหายใจที่ไหลเข้า ออก อย่างช้าๆ ต่อไปโดยไม่ได้ฟัง หลังจากบริกรรมพระคาถาไปแล้วสักครู่ จิตก็ละคำบริกรรม เข้าสู่ทุติยฌาน ซึ่งเป็นสภาพไม่มีวิตก วิจารณ์ (ว่างจากความคิด)

ผมนอนจับลมหายใจช้าๆ ต่อไปอีกราวชั่วโมงหนึ่ง สัมปชัญญะให้ความรู้สึกที่ กายยังไม่หลับ แม้ไม่ได้ขยับตัวเลยก็ตาม จิตยังคงมีฉันทะและวิริยะขยันดูแลลมหายใจต่อไป แต่เป็นผู้ตามรู้ตามดูไปแบบสบายๆ เพียงครู่หนึ่ง จิตก็หลุดออกมาจากสมาธิ จิตคิดอีกว่า ลองนับลมหายใจดู เพื่อว่าจะทำให้กายหลับลงได้บ้าง

กายหายใจออกยาวช้าๆ หายใจเข้ายาวช้าๆ จิตพูดขึ้นในใจว่า "นับ ๑"

หายใจออกยาวช้าๆ หายใจเข้ายาวช้าๆ "นับ ๒"

หายใจออกยาว หายใจเข้ายาว "นับ ๓"

...

หายใจออกยาว หายใจเข้ายาว "นับ ๒๐"

ฯลฯ

จิตรู้ลมหายใจและนับไปภายในใจอยู่นาน จนจิตเบื่อ หยุดนับไปเอง ดูเหมือนว่าจิตอ่อนคลายลงไปอีก ความสนใจลมหายใจลดลงไป สมาธิตั้งลึกเป็นฌาน แต่แทนที่จิตจะลงมารั้งแล้วหลับไปตามประสงค์ สติกลับมีความรู้สึกชัดเจนขึ้นอีก จิตรู้ว่าขณะนั้น กระแสลมหายใจตลอดสายเบาบางลงมากจนแทบไม่หายใจ จิตเลิกสนใจลมหายใจ เหลือเพียงแค่สติสัมปชัญญะว่ารู้ไม่มีความคิด ไม่มีมโนภาพใดในจิตนอกจากความมืด

แล้วรุ่งๆ ก็มีภาพนิมิตปรากฏขึ้นในมโนทวาร เห็นเป็นแสงแวบๆ วับๆ ดวงเล็กๆ จำนวนนับร้อย กระจายอยู่ทั่วไปบนพื้นฉากหลังสีดำ ระดับความสว่างของแสงกระจิบนั้นเข้มกว่าแสงดวงดาวที่อยู่บนท้องฟ้าในคืนเดือนมืด ประหนึ่งว่าจิตกำลังล่องลอยอยู่ในอวกาศนอกโลกแล้วมองไปเห็นการเกิดและแตกทำลายของดวงดาวจำนวนมากศาลอย่างรวดเร็วดังนั้น ขนาดของแสงจากดาวระยะยับเยินเหล่านั้นมีขนาดใหญ่มากขึ้น สว่างมากขึ้น จนเกือบดูคล้ายประกายไฟจากพลีซของ

ตากล้องนัปร้อยที่ระดมถ่ายภาพคนมีชื่อเสียง ขณะนั้นไร้กายมนุษย์ให้รับรู้ จิตผู้รู้มีแต่สติ ลอยดูปรากฏการณ์โดยไม่ได้ พากย์ออกมาเป็นภาษาพูด

แสงกระพริบขนาดใหญ่ขึ้นยิ่งเกิดเร็วมากขึ้นอีก ดูเหมือนว่ากลุ่มดาวที่ระเบิดเหล่านั้นเข้ามาล้อมรอบ โกลเข้ามา หรือ ไม้ก็ จิตผู้รู้พุ่งทะยานเข้าหากลุ่มดาวดาวพวกนั้นด้วยความเร็วสูง จิตผู้รู้ยังคงรู้สึกเพียง "สักแต่ว่าเห็นอะไรบางอย่าง" แม้ว่าจิตไม่เคยเห็นปรากฏการณ์นี้มาก่อน แต่ก็ไม่รู้สึกรู้ว่าอะไรดูน่าสนใจ จิตยังคงแค่เห็นแสงที่แวบขึ้นมาเป็นช่วงสั้นๆ แล้วก็ดับหายไป รู้สึกว่าเป็นบางสิ่งบางอย่างที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ทุกอย่างเป็นสิ่งชั่วคราวทั้งหมด

แสงกระพริบยังคงเกิดต่อไปอีกครู่หนึ่ง ถึงตอนนี้เริ่มรู้สึกได้ว่ามีเสียงเบา ๆ รว ๆ ให้ได้ยิน และเร็วขึ้นอีก จิตเริ่ม รู้สึกได้ถึงความสั่นสะเทือนเบาๆ เสียงเบาแว่วนั้นถี่ขึ้น ดังคล้ายพลุแตกอากาศชุดใหญ่ที่ระเบิดดวงในระยะไกล "ปุๆปุๆ ปุๆปุๆปุๆปุๆปุๆ ... " ประหนึ่งว่า แสงและเสียงเหล่านั้นเป็นการระเบิดของดาวฤกษ์แต่ละดวง หรือของเนบิวลาในเอกภพ กันแน่ก็ไม่ทราบชัด จิตผู้รู้ไม่ใส่ใจในความสั่นสะเทือนและเสียงนั้น ภาพ เสียง ความสั่นสะเทือนของการระเบิดของแสงแวบๆ เหล่านั้นมีอยู่ต่ออีกสักพักหนึ่ง พลันทุกอย่างก็หยุดเงียบงัน ความสั่นสะเทือนปราศหายไป คงเหลือไว้เพียงอันธการอัน ว่างเปล่าและมืดสนิทอีกวาระหนึ่ง ถ้าจะให้ผมอธิบายสภาวะที่มาย้อนพิจารณาภาพขณะนี้ภายหลัง ตอนนั้นรู้สึกเสมือน ว่า จิตผู้รู้ลอยคว้างอยู่ในอวกาศนอกทางช้างเผือก ไม่มีกาแล็กซีใดๆ ปรากฏ มโนภาพที่เห็นคงมีแต่ความดำมืดของ จักรวาลหรือเอกภพที่ไม่มียะไรอยู่เลย จิตเข้าใจเอาว่าว่า ความไม่มีสสารอะไรของจักรวาลนี้แหละอยู่เป็นฉากเบื้องหลัง ของจักรวาล แต่ถึงอย่างนั้นก็ตาม จิตผู้รู้ซึ่งเปี่ยมสติก็ไม่ได้คาดคิดเลยว่า แม้ความมืดมิดของเอกภพนั้นก็ยังสามารถดับไป ได้ด้วยเช่นกัน !

ฉับพลันนั้น ภาพดำมืดของอวกาศก็พลิกกลับเป็นความสว่างไปทั้งหมด ประหนึ่งว่าขณะนั้นจิตผู้รู้พุ่งทะลุมิติออกไป ผุดขึ้นในอีกมิติหนึ่ง

มิติที่ผุดเข้าไปนั้นเป็นเอกภพแห่งความสว่าง จิตไม่เคยนึกฝัน หรือเคยมีจินตนาการมาก่อนเลยว่ามีมิติอันนั้น ความสว่างในจักรวาลสว่างนั้นมีสีสม่ำเสมอโดยทั่วไปหมดทุกทิศทางในอวกาศอันกว้างใหญ่จนเป็นอนันต์ ท้องอวกาศที่ จิตมองเห็นมีสีส้มอ่อนแกมเหลือง คล้ายมีผืนผ้ากาสาผ่าตอร์เป็นพื้นฉากกางไว้ในทุกทิศทาง ในมิตินั้นไม่มีดาวต้น กำเนิดแสงใดๆ ไม่ว่าจะพิจารณาในทิศใด ในมิติประหลาดนั้น จิตรู้สึกได้ถึงความโปร่ง โล่ง เบา สบาย ทั้งยังรับรู้ได้ถึง ความสุขอันเต็มตัวแล้วละมุน แต่ทว่าจิตก็ไม่ได้ยึดติดกับความสุขที่รับรู้ได้นั้น หากจะเทียบกับประสบการณ์ของคนในโลกนี้ ก็คงเทียบได้คล้ายกับประสบการณ์ของคนที่เป็นขมิ้วมุ่มสูงอยู่เหนือหน้าผาในทะเลทรายในวันฟ้ากระจ่าง สามารถ มองเห็นขอบฟ้าและท้องฟ้าแสนไกล

จิตผู้รู้รับรู้ได้ถึงความเว้งว่างของมิติสว่างนั้น เมื่อจิตอยากหยุดให้ทราบถึงขอบเขต จิตขยายความรู้สึกรับรู้ไกล ออกไปเรื่อยๆ ก็รู้สึกได้ไกลโพ้นว่าไม่มีขอบเขต ทั้งจิตและทั้งมิติที่สว่างนั้นมีขนาดเป็นอนันต์

ไม่มีวัตถุใดๆ ปรากฏให้เห็นซึ่งอาจหมายรู้อะไรซึ่งเมฆ ทมอก ค้อน ไม่มีดวงอาทิตย์ ไม่มีดวงจันทร์ ไม่มีเนบิว ล่า ไม่มีกาแล็กซี ไม่มีเส้นขอบฟ้าให้เห็น ไม่มีพื้นดิน ไม่มีก้อนหิน ไม่มีต้นไม้ ไม่มีตำแหน่งที่ยืนอยู่ ก็แน่ละสิ ไม่มีกาย มนุษย์ปรากฏในมิตินั้น ความรู้สึกของจิตผู้รู้ในตอนนั้นไม่ได้แปลกแยกออกจากสภาพแวดล้อมในมิติสว่างโดยรอบ ทว่า ในทางตรงกันข้าม กลับรู้สึกว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับทั้งเอกภพสว่างนี้ สิ่งที่จิตเห็นอยู่โดยรอบตัวมีเพียงแสงสว่าง เท่านั้น จิตรับรู้ความสงบเงียบ ไม่มีลม จิตรู้ว่าไม่มีโมเลกุลหรือปรมาณูของสสารใดแม้สักอนุภาคเดียวในมิตินั้น

นอกจากความสว่าง ก็มีเพียงความว่างเปล่าจากอะไร ๆ นี้แหละ ที่จิตรับรู้ได้ ดูเหมือนว่านี่เป็นสภาพของ มหาสัจญตา (แต่จิตไม่ได้พากย์คำเรียกออกมาในขณะนั้น ผมมาพิจารณาในภายหลัง)

แต่แล้ว จิตผู้รู้ก็ถูกสงสัยขึ้นมาแว็บหนึ่งว่า **จิตผู้รู้ในมิตินั้นมีความรู้หรือไม่** ? พลังความรู้สึกเต็มเปี่ยมก็พูด บอกให้รู้ในทันทีว่า ความรู้มีอยู่เต็มไปพร้อมไปกับความสว่างที่แผ่กระจายจนเป็นเนื้อเดียวกันกับมิติของอวกาศสว่างอัน ไร้ขอบเขตนั้น ความสว่างนั้นคือพลังงานของความรู้ จิตผู้ตระหนักรู้ความจริงว่า มีความรู้ทุกอย่างเต็มอยู่ในเอกภพนั้น พร้อมไปกับจิตผู้รู้ที่ขยายใหญ่จนมีขนาดกลายเป็นอนันต์ ในขณะนั้นไม่มีอะไรที่จิตผู้รู้ไม่รู้ จิตรู้สึกอึดอ้อม เต็มอ้อม ทั้งมีความสุขแผ่วเบาที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้ แต่ด้วยเหตุที่มิตินั้นไม่มีสสาร จึงไม่มีอะไรเป็นนิमितหมาย ทั้งจิตก็ไม่ได้สนใจ อยากรู้อะไรนอกเหนือเรื่องไหนเป็นพิเศษนอกจากเวลานี้ ในขณะจิตผู้รู้ไม่นึกสนใจจะตั้งคำถามแบบโลกๆ แบบสมมุติบัญญัติ แม้กระทั่งคำถามเชิงธรรมะ เพราะไม่มีสิ่งใดเลยที่ควรค่าแก่การยึดถือหรือสนใจ จิตมีความรู้สึกเองว่า หากเมื่อใดมีเหตุ จะต้องใช้ความรู้ ก็ไม่จำเป็นต้องนึกคำตอบเสียให้ยากเลย เพราะทุกอย่างในเอกภพแห่งนี้ จิตผู้รู้รู้อยู่เต็มที่ใช้งาน อยู่แล้ว ไม่มีการงานอะไรที่จิตผู้รู้ผูกพันหรืออยากทำในมิติแห่งความว่างนั้น ในมิติสว่างที่ไม่มีสสารหรือวัตถุใดๆ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาความรู้ในเชิงวัตถุหรือสมมุติบัญญัติอะไรอีก ทั้งจิตผู้รู้ก็ไม่อาลัย ไม่นึกถึงสิ่งที่ป็นรูปธรรมที่เคยมี หรือประสบมาในเอกภพของโลกมนุษย์

จิตผู้รู้รับรู้ถึงความสุขสูงสุด อันเนื่องมาจากอิสรภาพ ไร้ขอบเขตที่จิตในขณะนั้นแผ่ขยายไปอย่างไร้ขีดจำกัดจนดู เหมือนเต็มทั้งเอกภพสว่างนั้น จิตผู้รู้รับรู้ได้ชัดถึง ความโปร่งโล่งเบา การปลดปล่อยหรือปราศจากพันธะในวัตถุทั้งปวง จิตรู้สึกถึงความอิสระนั้นเป็นแง่หนึ่งของความรู้ที่มีอยู่เป็นอนันต์ ไม่มีขอบเขต ไม่มีประมาณ จิตรับรู้ช้าแล้วช้าเล่าถึงความ สุขพร้อมกับปัญญากับความรู้ในมิตินั้น รู้สึกได้ว่าไม่มีอะไรเลยในมิติสว่างนั้นที่จิตผู้รู้ไม่ทราบ แต่กระนั้นก็ไม่ต้องการจะ รู้อะไร จิตผู้รู้ไม่ต้องการนึกถึงสิ่งใด ไม่นึกถึง เพราะไม่รู้สักผูกพันกับกายเนื้อหรือวัตถุเชิงฟิสิกส์ในโลกและจักรวาลทาง กาลภูมิในอดีตทั้งสิ้น ด้วยว่าไม่มีสสารวัตถุใดให้ระลึกถึงวัตถุใดในจักรวาลมีของโลกมนุษย์ ความสุขที่รับรู้แต่ไม่ยึด ไว้นั้นเป็นเพราะปลดปล่อยโปร่งโล่งใจอย่างไม่มีใดเปรียบ ไม่เคยรู้สึกโล่งใจมีความสุขเต็มที่เช่นนั้นมาก่อน นั่นคือ บรมสุข อุ ตมสุข ความสุขสูงสุด ซึ่งสดชื่น ไม่หิวหรือท้อ แต่ละเอียด ละมุน แผ่วเบา สบาย โดยมีเพียงสติ มีความตระหนักรู้ และ จิตผู้รู้อันแผ่ขยายไปไกลเป็นอนันต์นั้นก็ได้ยึดติดกับความสุขสดชื่นหรือความรู้สึกอิสระนั้นเลย เป็นเพียงสักแต่ว่ารับรู้ ได้

จิตผู้รู้หันมาพิจารณาสำรวจสภาวะของตัวจิตผู้รู้เองซึ่งเป็นธรรมารมณ์อย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง จิตถามขึ้นว่า ใน ขณะนั้นมีอะไรอยู่บ้างหรือไม่ พลังจิตก็รู้ชัดขึ้นเองว่า ในสภาวะนั้น ปราศจากความมึนทึบใดๆ มีเพียงแต่ความว่างเปล่า ของอารมณ์ (อารมณ์ ความหมายเดิมทางพุทธศาสนาแปลว่า สิ่งใดๆ ที่รับรู้ได้ด้วยจิต หรือ ทวารทั้ง ๖) ต้องขออ้ออีกทีว่า การรับรู้ต่างๆ ที่เกิดในขณะนั้น จิตไม่ได้พากย์ออกมาเป็นภาษาพูด เป็นเพียงความรู้สึกถึงปรกติภายในและภายนอก ล้วนๆ ที่ชัดเจน แต่การเล่าให้คนอื่นฟังถึงประสบการณ์ก็จำเป็นต้องใช้ภาษาพูดที่คนอื่นในโลกนี้เข้าใจได้ อันเป็นสมมุติ บัญญัติ

อิสรภาพ ความสว่าง ความรู้สึกโล่งเบาที่ประสบอยู่นั้นปรากฏอยู่ชัดเจน จิตผู้รู้มีเวลารับรู้ความสุขอันเป็น ธรรมชาติโดยไม่รู้สึกรู้สึกลับหรือผูกพันกับมันอยู่นาน ขณะนั้นกาลเวลาไร้ความหมาย ด้วยว่าไม่มีวัตถุหรือสสารทาง ฟิสิกส์ใดให้รับรู้ถึงการเคลื่อนที่หรือเปลี่ยนแปลง จิตผู้รู้จึงไม่มีความรู้สึกคาดหวังหรือรอเหตุการณ์อะไร ในมิติสว่างที่ เล่ามานี้จึงเป็น อนันตกาล มีแค่ปัจจุบัน ไม่มีทั้ง อดีต และอนาคต ความสว่างเป็นหนึ่งเดียวกับปัญญาและอิสรภาพอัน เป็นอนันต์

ทันใดนั้นเอง มิติแห่งความสว่างและปัญญาอันไร้ขอบเขตนั้นก็หายวับไปจากการรับรู้ของจิต เอกภพหรือจักรวาลแห่งความมืดที่คุ้นเคยกลับมาปรากฏให้จิตรับรู้อีกครั้งหนึ่ง ทว่าจักรวาลยังคงปรากฏความว่างเปล่า ไร้สสารและความเจียบสงัด มิติแห่งความมืดนี้ ผมตีความเอาเองภายหลังว่าอาจจะเป็นอากิณัจญ์ญาณตน แต่จะใช่หรือไม่ก็ไม่ทราบ เพราะจิตรู้สึกว่ามีที่นั่นไม่มีอะไรเลย ไม่เหลืออะไรที่เป็นวัตถุสักอย่าง ขณะนั้นจิตผู้รู้ยังคงเป็นอุเบกขาและทรงไว้ซึ่งสติ สภาวะจึงยังคงเป็นสัมมาสมาธิ (สมาธิที่ประกอบด้วยสติ) ตามอิทธิพลของกำลังฌานที่เพิ่งถอยออกมา จึงไม่ได้เสียดายความสุขอันสูงสุดและความรู้สึกปลอดปล่อยเป็นอิสระสูงสุดที่เพิ่งประจักษ์และผ่านพ้นไป จิตสักแต่รับรู้ว่าการรับรู้อย่างหนึ่งเกิดขึ้น แล้ว ก็ดับไป เป็นเรื่องธรรมดา มันเป็นเช่นนั้นเอง เป็น ตถตา โดยจิตก็ไม่ได้พากย์เป็นภาษาพูด

จิตผู้รู้ ทราบว่าตัวว่าถอนออกมาจากอภิมหาสมาธิแล้ว เริ่มมีความรู้สึกถึงกายเนื้อที่กำลังนอนห่มผ้าอยู่บนเตียงในห้องนอน จิตพิจารณาตรวจสอบระดับกิเลสในขณะนั้นโดยอัตโนมัติ จิตรู้ว่าขณะนั้นเป็น ปัจจเวกขณญาณ อีกแล้ว จิตสำรวจดูกิเลส ไม่พบว่ามือกุศลเจตสิกใดๆ ปรากฏ ก็เข้าใจได้ว่า "ก็เพิ่งถอยออกมาจากฌานมันจึงยังไม่มียกเลสใดๆ ปรากฏขึ้นในกระแสจิต" เมื่อจิตหันไปสำรวจระดับความรู้สึกของสังโยชน์ในขณะนั้น เมื่อเทียบกับความรู้สึกถึงกิเลสในช่วงเดือนก่อนที่ผ่านมาก็ยังรู้สึกว่ารระดับของกิเลสยังคงเท่าๆ เดิม จำนวนสังโยชน์ขณะนั้นคงยังไม่ได้หายไป การเข้าฌานไปรับรู้มิติพิเศษนี้ คงเป็นผลมาจากฉันทะของจิตในหลายเดือนที่ผ่านมาก็อยากเข้า อุปมาอุปไมยก็เหมือนภูมิจิต

ผมนอนทบทวนดูอยู่บนเตียงในห้องนอนมืดๆ อยู่สักครู่ใหญ่ ยังจำความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นได้แม่นยำ โดยเฉพาะความประทับใจในความสุขอันลึกซึ้งที่แสนประณีตละเอียดในอุเบกขา ความไม่ยึดติดกับอะไรสักอย่าง เป็นความสุขที่ไม่หิวหยา แต่ประณีตมาก ต่างไปจากความสุขระดับหยาบๆ จากการรับรู้ทางปัญญาที่จิตทางโลกิยะเคยไปรับรู้ตามปกติ ผมยังไม่แน่ใจนักว่าจิตผู้รู้ในมิติสว่างนั้นคือ "จิตของพุทธะ" หรือ "จิตหนึ่ง" หรือไม่

จิตทวนระลึกได้ถึงคำของหลวงปู่ดูลย์ซึ่งผมเคยอ่านเจอ และทั้งเคยได้ยินครูบาอาจารย์เล่าให้ฟัง หลวงปู่ฯ สอนศิษย์ท่านเอาไว้ว่า "นิพพานมีแต่ ความว่าง สว่าง บริสุทธิ์ หยุตการปรุงแต่ง หยุตการแสวงหา หยุตการियाของจิต ไม่มีอะไรเลย ไม่เหลืออะไรสักอย่าง"

อันที่จริงในเรื่องของนิพพานนี้ พระพุทธเจ้าเคยตรัสเล่าให้บรรดาพระสาวกทั้งหลายฟัง ในนิพพานสูตร พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อายุตนะนั้นมิอยู่ ..”

ความหมายที่พระองค์ตรัส ตามที่ผมเข้าใจจากการเรียนพระอภิธรรมมาก็คือ จิตที่พัฒนาถึงระดับหนึ่งแล้วสามารถกระทบกับวัตถุบางสิ่งได้ สัมผัสได้ รับรู้ได้ นั่นคือนิพพานนั้นมิอยู่จริง สามารถรับรู้ได้ คำแปลของคำว่า "อายุตนะ" ก็คือ สิ่งที่รับรู้ได้ด้วยทวารใดทวารหนึ่งในทวารทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และ ใจ แต่ในบริบทนี้ พระพุทธองค์ทรงหมายถึงการใช้มโนทวารหรือจิตไปรับรู้การมีของสิ่งนั้น หลังจากจิตปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นในขันธ ๕ จิตที่ผ่านการฝึกภาวนามาพอสมควรแล้วก็ย่อมสามารถรับรู้นิพพานเป็นอารมณ์ได้ ผมเข้าใจเอาเองว่าในพระสูตรนั้น พระพุทธองค์ตรัสเรียกนิพพานโดยใช้คำว่า "อายุตนะ" ในฐานะเป็นคำสรรพนาม สรุปว่าในพระสูตรนี้ สิ่งแรกที่พระพุทธเจ้าตรัสบอกแก่ภิกษุทั้งหลายคือ นิพพานเป็นสิ่งที่มิอยู่จริง

นอกจากนี้พระพุทธองค์ตรัสต่อไปอีกว่า

“ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ, อากาศ, อาภิญญาญายตนะ, เนวส์ญยานาสัญญายตนะ, โลกนี้, โลกหน้า, ดวงอาทิตย์, ดวงจันทร์, เหล่านี้ย่อมไม่มีในอายตนะนั้น”

“ดูกร ภิกษุทั้งหลาย, เราไม่ได้กล่าวถึงอายตนะนั้นว่า เป็นการมา, เป็นการไป, เป็นการตั้งอยู่, เป็นการจุติ, เป็นการอุปบัติ”

“อายตนะนั้น, ทาที่ตั้งอาศัยไม่ได้, ไม่ได้เป็นไป, ทาอารมณ์ไม่ได้, นั่นแลเป็นที่สุดแห่งทุกข์”

ความหมายของพระพุทธรองค์ที่ผมเข้าใจก็คือ ในมิติของนิพพานนั้น ไม่มี สสารทางฟิสิกส์ ที่ทางพุทธศาสนา เรียกว่า มหาภูตรูปทั้ง ๔ (ปฐวี หรือ ชาติดิน คือสภาพที่แข็ง สภาพที่มีเนื้อสสาร มีปริมาณหรืออนุภาคที่ย่อยกว่านั้น, อาโป หรือ ชาติน้ำ คือสภาพที่ไหลและเกาะกุมเชื่อมต่อกัน ก็คือ พันธะเคมีต่างๆ, วาโย หรือ ชาติลม คือสภาพความตึง หรือ ความดันของโมเลกุลต่างๆ, เตโช หรือ ชาติไฟ ก็คือ พลังงาน)

นอกจากนี้ยังนิพพานยังไม่ใช่ทั้ง อาภิญญาญายตนะ และนิพพานก็ไม่ใช่ เนวส์ญยานาสัญญายตนะ

อาภิญญาญายตนะ แปลว่า อารมณ์(หรือ สภาพ)ที่ไม่มีสิ่งใดอยู่เลย ผมเข้าใจเอาไว้ว่า สิ่งที่ผมประสบในนิพพานที่เป็น เอกภพแห่งความมืดมิดว่าไม่มีอะไรเลยนั่นคืออาภิญญาญายตนะ ความรู้สึกบอกผมว่าเป็นความว่างแบบไม่มีสสาร หรือ อนุภาคเชิงวัตถุอะไรเลย ผู้เข้ามานี้อาจรู้สึกเสมือนว่าจิตลอยอยู่นอกอวกาศ โดยไม่มีแม้กายมนุษย์อยู่ด้วย คล้าย เป็นความว่างนอกกาแล็กซี่ที่ไม่มีดวงดาวใดๆ แต่ความรู้สึกว่างนั้นไม่มีปัญญา แต่ทว่า มิตติสว่างที่จิตผมเพิ่งไปประสบ มา นั้นมีแสงสว่าง และมีปัญญาอยู่เต็มจักรวาลนั้นด้วย ดังนั้น มันก็ไม่ใช่ว่าไม่มีอะไรเลยแบบอาภิญญาญายตนะ

เนวส์ญยานาสัญญายตนะ แปลว่า สภาพซึ่ง “จะพูดว่ามีสัญญา(หรือ ความจำ)ก็ไม่ใช่ จะพูดว่าไม่มีสัญญา ก็ไม่ใช่” ข้อนี้ก็ดูไม่ใช่สิ่งที่ผมเพิ่งประสบมา เพราะในการเข้าสมาบัติครั้งนี้ จิตผู้รู้มีสติ ระลึกรู้ตัวอยู่เต็มที่ แม้จะไม่รูปร่าง เป็นตัวตนในทางฟิสิกส์อยู่ในมิตินั้นให้รับรู้ก็ตาม ถ้ามีผู้ถามว่า ในขณะที่นั้นมีสัญญา(ความจำได้หมายรู้)อยู่หรือไม่ ผมก็ขอตอบว่า ในขณะที่นั้นจิตไม่ยอมไปยึดหรือไม่ยอมหนีสัญญาเก่าๆ จากโลกและจักรวาลปกติเอาเลย คงเป็นเพราะ จิตมีความรู้สึกว่ารู้อย่างไรก็ตามโดยไม่ต้องเสียเวลาไปนึกเรื่องอะไรขึ้นมา ดังนั้น ก็เมื่อจิตมีความตื่นรู้และมีความรู้ อยู่เต็มที่อยู่แล้ว ผมจึงเห็นว่าไม่ใช่สิ่งที่เรียกว่า เนวส์ญยานาสัญญายตนะ

แน่นอนว่า เมื่อมิตติที่จิตรับรู้ได้นั้น ไม่มีสสารใดๆ อยู่เลย ก็ต้องไม่มีดวงอาทิตย์ ดาวเคราะห์ต่างๆ รวมถึงโลก ไม่มีดาวบริวารของดาวเคราะห์ต่างๆ และตามมุมมองของผู้ที่เรียนวิทยาศาสตร์มาก็ต้องอธิบายว่า เป็นอีกมิติหนึ่ง ไม่ใช่ มิติที่เอกภพของกายใจเราตั้งอยู่ในขณะนี้ ในมิตินั้นไม่อาจพูดได้ว่า มีการเกิดขึ้นของมิตินั้น ไม่มีการแตกทำลายของมิตินั้น มิตินั้นมีอยู่แล้วมาตั้งแต่ต้น เพราะเมื่อไม่มีการเกิดขึ้นก็ย่อมไม่มีที่สิ้นสุดของมิตินั้น ในมิตินั้น ทาที่ตั้งของจิตไม่ได้ เพราะจิตขยายใหญ่จนเต็มมิติ ไม่ได้แยกตัวเป็นสิ่งที่เล็กๆ มีขอบเขตต่างหาก เช่นในเอกภพที่เราอยู่ และในเมื่อไม่มี วัตถุใดๆ ให้รับรู้ในมิตินั้นนั้น จึงไม่มีวัตถุสิ่งใดให้ไปยึดเป็นอารมณ์ของจิต ไม่มีวัตถุที่ไม่มีความเปลี่ยนแปลง จึงไม่มี กาลเวลาให้สังเกต สิ่งที่ตามมาก็คือ ไม่มีความบีบคั้นให้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ ซึ่งโดยนิยามก็คือทุกข์ สรุปได้ว่า มิติของนิพพานจึงไม่มีทุกข์

ที่พระพุทธรองค์ทรงกล่าวว่า “อายตนะนั้น ทาที่ตั้งอาศัยไม่ได้” อาจจะหมายความว่าในมิตินั้น ไม่มีที่ตั้งของจิต เพราะไม่มีกาย และจิตผู้รู้แผ่ขยายไปกว้างไกลไปโดยไม่มีการขอบเขต จนจิตเต็มไปทั้งมิติ

“ไม่ได้เป็นไป” ผมเข้าใจเอาไว้ว่า คงหมายถึงว่า ไม่มีความเปลี่ยนแปลง ไม่มีการหมายรู้ช่วงเวลา

“**หาอารมณ์ไม่ได้**” หมายถึงว่าไม่มีวัตถุหรือเรื่องราวใดๆ ให้รับรู้หรือนำไปคิดในมิตินั้น ท่านคงไม่ได้เห็นความสว่าง ความว่างไม่มีอะไร.

ผมคิดพิจารณาต่อไปว่า มิติต่างความสว่างที่เป็นอารมณ์ของจิตผู้รู้ที่เพิ่งไปประสบมา อาจจะเป็นนิพพานก็เป็นได้ เพราะคำอธิบายตรงกับสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสเรียกว่าอายตนะนั้น หรือการกระทบอารมณ์นั้น สิ่งที่จิตไปประสบเป็นการไปรับรู้ได้ถึงมิติต่างความสว่าง มิติต่างปัญญา ที่มีการปล่อยวางสูงสุด จิตจึงมีอิสระภาพสูงสุดขยายตัวเต็มจักรวาล ไม่มีรู้สึกว่าเป็นตัวตนของเราแยกอยู่ต่างหากจากภพเลย และขณะนั้นจิตผู้รู้มีความสุขที่สุด มีอิสระภาพและความสุข จากการปลดปล่อยจากพันธนาการในใจ ที่นักปรัชญานักคิดในโลกต่างพูดแสวงหากันนัก แต่พวกเขาส่วนมากยังไม่เคยประสบ

ผมคิดตีความต่อไปว่า นิพพานอาจจะเรียกว่าเป็นอีกเอกภพหนึ่งต่างหากจากเอกภพของสสารที่โลกมนุษย์ของกายเนื้อนี้ตั้งอยู่ ความสว่างที่เห็นนั้นเป็นการแสดงออกของปัญญาและจิตหนึ่งที่ได้เข้าไปทั้งมิติ เป็นปัญญาทั้งหมดของจิตทั้งหลายที่ผ่านการตรัสรู้มาแล้วอันประมาณจำนวนพระองค์มิได้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตสาวกในอดีต สอดประสานเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งมิติ

องค์หลวงปู่ดุลย์ อตุโล เคยแสดงพระธรรมเทศนาไว้ครั้งหนึ่งโดยใช้คำเรียกว่า “จิตหนึ่ง” ซึ่งหลวงปู่ฯ หมายถึงจิตของพระอรหันตซึ่งไปรับรู้นิพพานเป็นอารมณ์ จิตผู้รู้ที่แผ่ขยายจนเต็มมิตินั้น อาจจะเป็นจิตหนึ่งที่ท่านกล่าวไว้ก็ได้ ความว่างและสว่างนั้นอาจจะเป็นนิพพานก็ได้.

ในพระธรรมเทศนาเดียวกันนั้น หลวงปู่ดุลย์ อตุโล เทศน์ต่อไปอีกว่า
“จิตหนึ่งนั้น ... จะเรียกว่าจิตก็มีใจจะมีใจจิตก็มีใจ”

ที่ท่านว่าไม่ใช่จิต อาจเป็นเพราะ จิตของปุถุชนและพระอริยบุคคลขั้นต้นนั้น ยังมีขอบเขตเป็นดวงที่มีขนาดจำกัด ด้วยเหตุที่ยังมีสังโยชน์กิเลสที่ผูกมัดจิตเอาไว้ได้ หรือยังละสังโยชน์ได้ไม่หมด ผมคิดเปรียบเทียบว่า จิตดูคล้ายลูกโป่งที่พองโตแต่มีขนาดเพราะยางที่หุ้มลูกโป่งคือสังโยชน์หรือกิเลสที่ยังห่อหุ้มดวงจิตอยู่ แต่ทว่าในจิตของพระอรหันตนั้น หรือในสภาวะที่จิตปล่อยวางขั้น ๕ และเข้าฌานสมาบัติเพื่อรับรู้นิพพานเป็นอารมณ์ (อุปสมานุสติ) นั้น จิตไม่มีขอบเขต เพราะจิตขยายตัวจนเต็มจักรวาลของการรับรู้ ในสภาวะนั้น, จิตก็ไม่ใช่จิตแบบของคนทั่วไป แต่กลายเป็นสิ่งที่ท่านเรียกว่าจิตหนึ่งนั้นแหละ ประหนึ่งว่า ลูกโป่งที่เมื่อไม่มีแผ่นยางหุ้มอยู่ โม่เลกุลของแก๊สก็กระจายตัวออกมาไปทั่ว

ขณะนั้นจิตผมตื่นเต็มที่แล้ว ผมพลิกกายหันไปเหยียบนาฬิกาจากหัวเตียงมาดูเวลา ตอนนั้นเป็นเวลาตี ๓ กว่าแล้ว จิตขณะนั้นตื่นโพล่งเพราะเกิดปีติ ไม่มีความมัวงงอยู่เลย คิดว่านอนต่อไปก็คงไม่มีทางหลับแน่ เสียเวลาเปล่าๆ ควรลุกขึ้นเพื่อจะไปกราบพระและสวดมนต์ทำวัตรเช้าเสียเลยจะดีกว่า ผมขยับตัวลุกขึ้นนั่ง เหลียวหน้าไปมองร่างของเพื่อนร่วมชีวิตที่นอนหลับสนิทอยู่ข้างๆ ด้านซ้ายมือในความมืดของรัตติกาล ความรู้สึกสังสารและเมตตา ผุดขึ้นมา

“อนิจจา ! เธอยังหลับสนิทอยู่ ปรากฏการณ์อะไรที่ยิ่งใหญ่บางอย่างเกิดขึ้นกับใครบางคนใกล้ตัว แต่อีกคนหนึ่งซึ่งนอนอยู่ข้างๆ แทนๆ กลับไม่รู้ไม่เห็นเสียเลย” ความรู้สึกสังสารต่อเพื่อนคู่ชีวิตมีอยู่ชั่วขณะหนึ่ง ก่อนจะหายไปเปลี่ยนไปเป็นวางเฉยอีกครั้งหนึ่ง ความคิดผุดต่อ “เธอเป็นคนดีมีคุณธรรมอยู่ แต่ก็ยังต้องตื่นตื่นเพียรปฏิบัติธรรมต่อไป จนกว่าจะถึงวันหนึ่งที่จิตเธอฝึกฝนจนดีแล้วก็จะพ้นสังสารวัฏด้วยตนเอง แต่ขั้น ๕ ที่มาประกอบเป็นกายของเรา

ชั่วคราวนี้ หากไม่ประมาท อดทนภาวนาต่อไป หลังชีวิตแตกดับในชาตินี้ กระแสจิตก็อาจมีโอกาสพ้นจากสังสารวัฏฏ์ไปได้ก่อนเขา”

ความรู้สึกลงสารพลิกผันเป็นการตระหนักในความไม่แน่นอนของรูปร่างและชีวิตมนุษย์

“ดูสิ อะไรมันก็ไม่แน่ สิ่งที่ไม่เคยคาดหวังไว้ มันก็ได้ประสบ คนในโลกบางคนปฏิบัติธรรมจนตัวตายก็ยังไม่เห็นนิพพาน เพราะจิตยังไม่เป็นฌาน กระแสจิตเราคงเป็นของคนส่วนน้อยมากที่โชคดี ได้มีโอกาสเห็นนิพพานตั้งแต่ยังไม่ตาย”

ผมลุกขึ้นจากเตียง เดินเบาๆ ฝ่าแสงสลัวของฟ้าสว่างภายนอกที่ผ่านพ้าม่านเข้ามาในห้องนอนให้ผมมองเห็นได้บ้างออกมานอก ในสมองยังคงว่างเปล่าจากความคิดเพราะจิตกลับไปทรงอารมณ์อานาปานสติ ก้าวไปยังบริเวณห้องพระ นั่งลงคุกเข่าหน้าโต๊ะหมู่บูชาด้วยความซาบซึ้งยิ่งในพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผมบรรจงก้มกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์อย่างประณีต เพื่อแสดงความเคารพสูงสุดในพระพุทธคุณ ๓ ครั้ง นึกขอบคุณพระพุทธรูปองค์อย่างสูงสุด ที่ทรงสั่งสอนชี้ทางให้สรรพสัตว์ และคราวนี้ทรงเอื้อพระบารมีมาให้ลูกได้รู้เห็นพระนิพพานได้ตามความปรารถนาที่เคยทูลขอไว้

หลังจากนั้น ผมนั่งสวดสาธยายบทสรรเสริญพระพุทธคุณ ทั้งภาษาบาลี และแปลไทย ในอกุฏฐิติเต็มเปี่ยมไปด้วยศรัทธาในพระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ เสียงสวดมนต์ที่เปล่งออกมาจากลำคอฉะฉาน ชัดเจน ทว่าระดับเสียงเบาเพื่อไม่ให้ดังรบกวนสมาชิกในครอบครัวซึ่งยังคงหลับใหลกันอยู่ ผมมีสติสังเกตเห็นว่าระดับของสมาธิระหว่างการสวดมนต์เข้ามิตินี้ดีมากเป็นพิเศษ คงเป็นจากอิทธิพลต่อเนื่องของฌานที่เพิ่งออกมาไม่ถึงชั่วโมง รู้ชัดว่าจิตตั้งมั่น เห็นกายนั่งสวดมนต์อยู่เป็นวัตถุต่างหาก จิตแยกเป็นผู้ดูอยู่เป็นเอกเทศได้ชัดเจน พร้อมกันนั้นเอง จิตก็ดูเจตสิกซึ่งเป็นความรู้สึกลึกๆ ของจิตควบคู่ไปด้วย รู้ตัวว่าขณะนั้นจิตมีโลภณัสและปิต้อยู่เล็กน้อย

หลังสวดมนต์เสร็จในครึ่งชั่วโมงจากนั้น ผมก้าวลงบันไดไปห้องทำงานชั้นล่าง นั่งพิมพ์ไดอารี่จิตประสบการณ์ที่เพิ่งได้มาไว้ในโน้ตบุ๊ก จนถึงเวลาเกือบหกโมงเช้า

ผมมองจากโต๊ะทำงานออกไปนอกกระจกหน้าต่าง เช้าวันนี้เป็นวันแรกในหลายๆ ปีมาแล้วที่ผมมีโอกาสเห็นฟ้าเปลี่ยนสียามสว่างก่อนอรุณรุ่งอีกครั้งหนึ่ง ท้องฟ้าทางทิศตะวันออกค่อยๆ เปลี่ยนจากสีด้ามืดกลายเป็นสีน้ำเงิน แล้วก็สว่างขึ้นอีกจนเป็นสีเทา แล้วกลายเป็นสีฟ้าเทา มีสีส้ม แดง และสีเหลืองเจือ สายเมฆบางแถบมีสีม่วงขลิบทอง ดวงอาทิตย์ค่อยๆ ยกสูงขึ้นพ้นหลังคาโรงรถด้านตะวันออก ท้องฟ้าในกรุงเทพฯ สีออกขมุกขมัว ไม่สวยสดใสเท่าต่างจังหวัด แถมยังมีเมฆสีเทาลอยมา รู้สึกว่าบรรยากาศในเมืองมนุษย์ไม่สะอาดบริสุทธิ์ ต่างไปจากภาพของมิติสว่างที่จิตผมเพิ่งไปประสบมา วันนี้เป็นวันที่ผมมองสภาวะโลกนี้ด้วยความรู้สึกที่แตกต่างไปจากเดิม เป็นอีกวันหนึ่งที่ควรค่าแก่ความทรงจำที่ยิ่งใหญ่ของคนตัวเล็กๆ คนหนึ่ง แม้กายจะไม่ได้หลับเลยตลอดทั้งคืน แต่ก็ไม่มีอาการง่วง คงเป็นเพราะปิติจากการออกจากฌานสมาบัติ ทำให้ประสาทตื่นตัวมาก หลังรับประทานอาหารเช้าวันนั้นแล้วผมก็ขับรถออกไปทำงานต่อเลย โดยไม่ได้คุยเรื่องนี้กับภรรยาในตอนเช้าเสียด้วยซ้ำ

หลังจากวันนั้นอีกหลายสัปดาห์ เมื่อได้มีพิจารณาเหตุการณ์ที่ผ่านมา จากความรู้สึกที่ประทับใจไม่รู้สึก สอบนานกับบันทึกที่จดไว้ ก็รู้สึกที่ผมได้ทำทั้งสมณะและวิปัสสนาต่อเนื่องมาเกือบทุกวัน ความสนใจทางกามราคาก็หายไปอย่างไรก็ตาม รู้ตัวว่าคงยังไม่หมด และก็ยังคงไม่แน่นอนว่าตนเองได้ผ่านธรรมะขั้นไหนหรือยัง ได้แต่คิดว่าตนคงต้องตามดูกิเลสในจิตใจต่อไปอีกเรื่อยๆ โดยใช้เวลามากน้อยหลายเดือน อาจจะอีกหลายปี トラบไตที่กายนี้ยังมีชีวิตอยู่ ก็

ต้องตั้งหน้าตั้งตาทำหน้าที่ปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาระดับจิตใจกระแสนี้ต่อไป ขณะนี้เชื่อตามคำสอนของพระพุทธองค์ และครูบาอาจารย์ไม่นานในอนาคตคงมีวันใดสักวันที่จะได้ตัดกิเลสที่เป็น กามฉันทะ และพยาบาทสังโยชน์ไปโดยไม่มีเหลือ เยื่อใยอีก ก็คอยมั่นใจว่าจะไม่ต้องกลับมาเวียนเกิดในกามภูมิอีก และวันใดเมื่อบารมีเต็ม จนจิตตัดกิเลสทั้งหมดได้สิ้นเชิงโดยไม่มีเหลือ ปล่อยวางขั้น ๕ ได้ทั้งสิ้น พร้อมกับละทิ้งกายมนุษย์และสิ่งสมมุติต่างๆ ที่แวดล้อมชีวิตนี้ไปเสียได้ เมื่อนั้นแหละ จิตจึงจะพ้นจากสังสารวัฏฏ์ เปลี่ยนผ่านสถานะไปเป็นจิตหนึ่ง หรือ โพธิจิต และเข้าไปสู่มิติแห่งพระนิพพาน ตลอดกาล.

จบภาค ๑

(ฉบับปรับปรุงล่าสุด ๒๕ เมษายน ๒๕๖๔)

ยังมีบทที่ ๒ ต่อไป แต่บทสุดท้ายนี้แก้ไขมาหลายรอบแล้ว พอนำเสนอบทสำคัญตอนจบภาคได้ เลยนำมาเสนอก่อน จะเขียนบทที่ ๒ ต่อไป ย้อนไปในวัยเด็ก